

Kirken *i* dag

TEMA | Det aktive kirkerum

Hvad fortæller kirken om kirkelivet? Se side 4

En hyldest til hylsteret og den hellige hygge. Se side 25

8

25

TEMA | Det aktive kirkerum

Indhold

3 Kirkerummet som mødested af Henrik Bundgaard Nielsen 4 Hvad fortæller kirken om kirkelivet? af Berit Weigand Berg 7 Åben kirke med nye muligheder af Ole Dyhr 8 Katedralens gæstfrihed af Peter Lundborg 10 Mit yndlingspot i kirken af Otto Lundgaard 12 Det aktive kirkerum på Heden af Charlotte Lydholm	14 Inspiration til et aktivt kirkerum 16 Da vi fik besøg af Kirkefondet... af Charlotte Lydholm 18 Da vores kirke blev mere brugervenlig af Anette Jorsal 20 Processen frem mod det aktive kirkerum på Lolland-Falster af Karen Marie Leth-Nissen 22 Konsulentrunder som dialogredskab af Karen Marie Leth-Nissen 23 Med på konsulentrunde af Per Kristian Madsen	24 Dåbstræet i Vissenbjerg af Peter Lindholt Jessen 25 En hyldest til hylsteret og den hellige hygge – Om stemning, atmosfære og ånd i natkirken 1999-2019 af Signe Malene Berg og Nore Kornø Rasmussen 28 ”Her er rart at være” – Om Trekroners nye kirke af Jarl Ørskov Christensen 30 Velkommen i folkekirken 31 Nyt fra Kirkefondet

Nr. 4 | December 2019

18. årgang

ISSN 1601-8230

Udgiver: Kirkefondet,
Peter Bangs Vej 5B, 2000 Frederiksberg
Tlf. 33 73 00 33
E-mail: kirkefondet@kirkefondet.dk
www.kirkefondet.dk

Formand: Erik Møllerup
Generalsekretær: Henrik Bundgaard Nielsen

Kirken i dag redigeres af:
Charlotte Lydholm

Temagrupper bag nr. 4/2019:

Tine Illum, Birgitte Thyssen, Berit Weigand Berg og Charlotte Lydholm

Layout og produktion:

Jørn Thomsen Elbo A/S, Kolding

Årsabonnement for 2019: Kr. 250,-

Enkeltnummer: Kr. 70,-

Abonnement kan bestilles ved henvendelse til Kirkefondet

Forsidebillede:

Palmesøndagsvandring i Linköping Domkirke

Foto: Linköping Domkyrka

Henrik Bundgaard Nielsen

generalsekretær i Kirkefondet

Kirkerummet som mødested

Der kan være mange forskellige be- væggrunde til og formål med at gå ind i en kirke. Ofte er det for sammen med andre at deltage i en gudstjeneste eller i en kirkelig handling som begra- velse, dåb eller bryllup. Ligeså tit – i hvert fald at dømme ud fra statistikken – så er det for at høre musik, sang m.m. ved koncerter og lign. For andre f.eks. turister kan et besøg i kirken være for at se kirkerummet og dets indretning og eventuelle kunstværker af ny eller gammel karakter. Og ende- lig er der mennesker som uden selskab med andre søger ind i kirken for at bede en bøn – eller slet og ret for at finde stilhed.

Pauser for sindet

Sognepræst Birgitte Kragh-Engholm fra Vesterbro mener, at i fremtiden vil der blive et endnu stærkere ønske om, at kirken tilbyder ”pauser for sindet”. Derfor er det meget godt tænkt, når menighedsrådet i Skanderborg ønsker, at deres nye kirke skal indrettes med plads til ro, stilhed og fordybelse.

Allerede i 1990 antyder Lars Busk Sørensen dette i den smukke salme ”Überørt af byens travlhed”:

”Überørt af byens travlhed og trafikens tunge brus, som en helle midt i larmen står det underligste hus. Stilhed, der er livets egen, overdøver dagens krav, her hvor Helligånden holder åbent hus for høj og lav.”

Et møde med Gud

Men i langt de fleste tilfælde er der trods alt nok en forventning om andet og mere end ”stilhed” i kirken. For som det lyder i salmens omkvæd, så er det også i kirken, at man står ”på hel-

lig grund”, og der man hører ”livets mening fra vor skabers egen mund”. Det gælder især, når man indfinder sig i kirken til gudstjeneste. I en af rappor- terne fra biskoppernes liturgiske ar- bejdsgrupper står der, at formålet med gudstjenesten netop ”at iscenesætte et møde mellem Gud og menneske”. Det er ikke kun et møde mellem Gud og den enkelte, for gudstjenesten er også et ”fællesskab i sangen, i rummet og ved nadverbordet”.

Men skal dette møde mellem Gud og menneske begrænses til at finde sted, når en flok mennesker – stor eller lille – er forsamlet i kirken til gudstje- neste? Kan det ikke også være, når den enkelte befinder sig alene i kirkerum- met? Når en syrisk flygtning dagligt går ind i kirken og tænder et lys; når en psykisk syg møder op en time før søndagens højmesse for at have sit eget lille ritual på den fjerneste kirkebænk bag i kirken, eller når pilgrimsvandre- ren sætter sig forrest i kirken til en stille meditation foran alterbilledet.

Nogle kan selv finde ud af at bruge kirkerummet og dets indretning til andagt, bøn eller samtale med Gud. Andre skal måske have hjælp. Det er en af tankerne bag Kirkefondets arbejde med ”det aktive kirkerum”, hvor vi giver inspiration til, hvordan kirke- rummets indretning, inventar, hæfter, bøger, billeder, tekster m.m. kan frem- me et møde mellem Gud og menneske – også på andre tidspunkter end, når der er gudstjenester i kirkerummet?

Et møde mellem mennesker

I de mange små lokalsamfund på lan- det, hvor kirken måske er det sidste ”fælleshus” efter, at skolen, børneha- ven og forsamlingshuset er lukket, kan der være et andet vigtigt aspekt af ”det aktive kirkerum”. For hvordan kan

Foto: Berit Weigand Berg

kirkerummet eller dele af det indret- tes, så det også kan danne ramme om caféarrangementer, borgermøder og lign.? Historisk set er det ikke en fremmed tanke, at kirken er et lokalt samlingssted, for så sent som i 1700-tallet kunne der i kirkerummet forekomme formidling af beskeder m.m. – både af offentlig karakter og rent privat efterlysning af køer og an- dre husdyr. ■

Berit Weigand Berg
udviklingskonsulent i Kirkefonden

Hvad fortæller kirken om kirkelivet?

Er et tomt kirkerum automatisk også et smukt kirkerum? I mange kirker gør vi en dyd ud af at rydde op, så snart gudstjenesten eller den kirkelige handling er slut. Men behøver alle ting at blive sat væk, eller er der noget, der gerne må blive stående fremme? Fordi de kan være med til at fortælle om det kirkeliv, der finder sted i kirken.

Manden med huen

En lørdag i oktober er vi en 3-4 mennesker på vej ud af i "Kirken i Ørestad". I døren møder vi en ældre, høj, velklædt mand med en fin hue. Han spørger os om kirken er åben. Vi svarer et lidt tøvende ja. Set fra vores perspektiv er kirken nemlig ikke som sådan åben. Den står uafåst, fordi vi har brugt den som mødelokale de sidste 5-6 timer, og de, der stadigvæk er i kirken, er ved at rydde op efter arrangementet. Vi får sagt noget i retning af, at der i hvert fald fortsat er nogen i kirken. Manden kigger undrende på os og svarer, at han ikke har brug for at hjælp. Han vil bare gerne sidde i kirken. Herefter går han ind, sætter sig på forreste række og ser ud som om, han ret hurtigt falder i andagt, eller hvad man nu skal kalde det.

Jeg kender ikke manden med huen og ved heller ikke, hvad hans forhold til "Kirken i Ørestad" er. Måske har han været det mange gange før. Måske var det hans allerførste besøg. Jeg ved heller ikke, hvorfor han kom, men det fremgik dog ret tydeligt, at det var kirken som rum og ikke os andre, han var interesseret i. Hele situationen fik på ganske få øjeblikke mindet mig om, hvor forskellige vores interesser er i kirken. Nogen søger det kirkelige fæl-

lesskab, hvor rammerne omkring det er knap så afgørende. Nogen søger et sted med gudstjenester og kirkelige handlinger. For dem må rummet gerne rumme en masse minder om alt det, man allerede har oplevet i dette rum. Eller også må rummet meget gerne udstråle, at det egner sig til gudstjenester og kirkelige handlinger. Og det bedste er, hvis det er en kombination af de to. Men nogle gange er det rummet og kun rummet i sig selv, der har den besøgendes interesse.

Kirkerummet og vores forhold til det

Der er noget på spil, når vi går ind i en kirke. Uanset om vi har glædet os til at komme, eller om vi kommer der af sur pligt. For enten får vi vores forventninger bekræftet, og det bliver, som vi havde håbet (eller frygtet). Eller også bliver det noget andet – det kan både være noget bedre eller noget værre. Men hvad der er på spil, når vi går ind i en kirke, er meget forskelligt fra person til person.

Vi tænker måske ikke så meget over, hvad det fysiske kirkerum betyder i det daglige, og ofte pointerer vi ligefrem, at det er "de levende stene", der er den rigtige kirke og ikke de "kolde". Der er da heller ikke nogen tvivl om, at vi sagtens kan holde gudstjeneste uden kirkerum. Det gør spejderne og FDF'erne, pilgrimsfolket og 2. pinsedagsmenighederne med stor glæde og autencitet. Men at rum gør noget ved mange af os, og vi bliver påvirket af lysindfaldet, lyden, stemningen, akustikken og rumfølelsen, kan der heller ikke herske tvivl om. Og det er det, der er udgangspunktet for vores tanke om det aktive

kirkerum. At kirkerummet gør noget ved os, når vi møder det, også selv om vi ved, at kirke sagtens kan opstå uden for kirkerummet.

I bogen "Materialitet og læring" redigeret af Marie Martinussen og Kristian Larsen findes der en række artikler, der på forskellig vis beskriver, hvordan vi som mennesker former en relation til det eller de rum, vi er i. Det kan i første omgang lyde lidt kunstigt, da vi ofte taler om relationer som noget, der opstår mellem mennesker eller mellem mennesker og dyr. Tanken om relation mellem os og et rum handler grundlæggende om, at rum aldrig er neutrale. De påvirker os i højere eller mindre grad, og det gør de bl.a., fordi de er skabt af andre mennesker. De er ikke tilfældige, men planlagte og gennemtænkte. De kan være indrettet for, at de skal være praktiske, hyggeligt, højtidelige. Og det er bl.a. denne intention i deres arkitektur og indretning, som vi accepterer eller forkaster, når vi kommer ind i dem.

Som ved alle andre relationer, så ændres vores relation til et rum sig også, efterhånden som vi lærer det bedre at kende. Når vi går ind i et kirkerum for allerførste gang, så har vi meget lidt med os. Vi har måske hørt om kirkerummet før – måske tilmed set nogle billeder. Men det kan også være, at vi kommer helt uden idéer om selve rummet. Vi ved blot, at det vi skal opleve fx er en barnedåb. Men allerede når vi går ind i et kirkerum anden gang, har vi noget at bygge på. Vi kan måske huske, hvordan rummet ser ud, og har også en fornemmelse af, hvordan det er at være i rummet. Det kan være, at rum og oplevelse smelter sammen i en højere

Foto: Berit Weigand Berg

"Der er ikke noget entydigt svar på, hvad det aktive kirkerum er, og hvordan det skal være. Vi vil dog gerne opfordre alle kirker og menighedsråd til at overveje, hvordan deres kirke kan fortælle om det lokale kirkeliv, også når der ikke er gudstjeneste i rummet," skriver Berit Weigand Berg. Billedet er fra workshoppen på "Himmelske Dage" i Herning om det aktive kirkerum, hvor bl.a. Karen Marie Leth-Nissen og Berit Weigand Berg holdt oplæg.

enhed. Men det kan også være, at de stritter lidt i hver sin retning. Måske er det et lidt koldt rum, hvor det trækker, men hvor barnedåben er så stor en oplevelse, at det på en måde bliver opvejet. Eller måske var rummet lyst, varmt og venligt, men den begravelse vi var med til, var en af dem, der ikke behøver at være alt for mange af. Alt dette har vi med os, næste gang vi går ind i rummet. På et tidspunkt kan vi have været til så mange ting i den samme kirke, at vi begynder at opleve kirken som vores. Det kan være vores egen sognekirke, men det kan bestemt lige så godt være en anden kirke. Kirken tæt på sommerhuset eller den vores søsters børn er døbt og konfirmeret i.

Alle disse oplevelser bygger på et møde med kirkerummet og dermed en relation, der bliver skabt, mens rummet er i brug. Mens der er mennesker, sang, lys, bibellæsning, bøn osv. Den, der er kommet i en kirke igennem mange år, ser derfor ikke kun væggene og bænke, kunsten og blomsterne, alteret og døbefonten, når han kommer ind i kirken. Han eller hun "ser" også alle minderne om tændte juletræer og rørende vielser. Det er netop denne situation, som vores kirker er bygget til. Til liv, til gudstjenester og til kirkelige handlinger.

Den, der opsøger kirkerummet

Men hvor passer manden med huen ind? Han kom ikke for at være en del af en gudstjeneste eller en kirkelig

handling og heller ikke for at være en del af et kirkelig fællesskab. Han kom højst sandsynligt for blot at være i kirken. Måske fordi det for ham er det sted, hvor det er lettest at bede. Måske fordi det for ham er det sted, hvor der er mest ro. Han ville noget med kirkerummet i sig selv.

Den slags brug af kirke skaber, så vidt jeg kan se, en udfordring. Vores kirker er skabt med henblik på handlingerne, og for mange af os er vores relation til kirkerummet knyttet op på disse handlinger. Men hvad gør vi ved vores kirkerum, når der ikke sker noget? Hvilke tanker gør vi os om det ubrugte kirkerum? I mange kirker rydder vi rigtig meget op. Vi fjerner hurtigt og effektivt sporene efter os. 20 minutter efter en højmesse kan det være svært at se, at der overhovedet er sket noget i kirken den dag. Blomsterne bliver sat på køl, lysene slukkes, bøgerne lukkes, og de løse hynderne samles ind og lægges i en stak i våbenhuset. Det oplever vi, der kommer der tit, som helt naturligt. Og vi sætter måske ligefrem et lighedstegn mellem oprydning og æstetik. Vi synes, at vores kirkerum fremstår pænt, når det er ryddet op. Men kirkerne er ikke nødvendigvis tænkt til at skulle være ryddet op. De er ofte både fra arkitektens og kunstnerens side tænkt som i funktion. Med blomster, lys og salmebøger. Dvs. at tilstanden af "ryddet op" faktisk kan virke en smule kunstig i forhold til det, kirkerne er skabt til. Man kan måske

ligefrem tale om, at kirken går i en slags undtagelsestilstand, når den er ryddet op.

Udfordringen kan være, at når vi rydder op, så fjerner vi også en del af fortællingen af, hvad kristendommen er. Hvis vi fjerner Bibelen fra alteret, kan man ikke umiddelbart se, at dem, der bruger denne kirke finder deres værdifulde tekster i Bibelen. Hvis vi fjerner salmenumrene kan man ikke se, hvilke nøje udvalgte salmer som blev sunget ved højmassen osv. Det gør nok ikke den store forskel for os, der kommer der tit og har en lang relation med rummet. For vi har jo netop alle vores minder med, når vi går ind i rummet. Vi har en klar bevidsthed om alt det, der burde være i rummet, fordi vi har set det så mange gange. Men den, der kommer ind i "det tomme rum" enten som turist eller andagtssøgende, har ikke denne relation til rummet, og derfor heller ikke mulighed for at forholde sig til, hvad der sker i rummet, når der sker noget. Hvis vi skal stille det en lille smule på spidsen, så kan man sige, at et kirkerum, der er helt ryddet op, bliver

Fortsættes næste side ►

til alt det, som vi helst ikke vil, at kirken skal være. Nemlig et rum, hvor der ikke er mennesker.

En relation mellem den besøgende og kirkelivet

Hvis der nu var tydelige tegn på nadver i kirken, og hvis der fik lov til at hænge en reminder om de begravede i kirken, på samme måde som der mange steder hænger æbler, engle, hjerter m.m. for de døbte, så ville den besøgende kunne få indtryk af, hvad det er for et kirkeliv, der finder sted her. Vedkommende ville kunne se, hvad der sker i rummet, når der er mennesker. Kirkerummet ville kunne fungere som

Kunsten gør meget, men ikke det hele

I mange kirker er der ganske rigtigt både kalkmalerier og kunst, der gengiver vigtige bibelfortællinger. Det er bare ikke alle kirker, der har figurativ kunst. Og selv den figurative kunst mangler nogle steder at danne bro mellem fortællingen og livet. En smuk altertavle af skærtorsdags påskemåltid fortæller ikke den besøgende, at kristne over hele jorden sidenhen har delt nadver med hinanden. En smuk mosaik skabt over vandringen til Emmaus er blot et billede af tre mennesker, der går sammen, hvis man ikke kender fortællingen. Når vi taler om det aktive

- 1) Et kirkerum, hvor man kan gå på opdagelse i troen, også når man kommer alene
- 2) Et kirkerum, hvor væsentlige funktioner bliver lagt over i kirkerummet. Både de forholdsvis enkle ting som babysalmesang, korets øveaften og samtaler. Men også funktioner der vil ændre lidt på rummet: Skal der altid være nogen i kirken i almindelig arbejdstid? Og betyder det, at kordegnene, kirketjeneren, organisten eller præsten skal have fast arbejdsplads i kirkerummet?
- 3) Skal kirkerummet kunne bruges af andre, når kirken ikke bruger det? Som en slags kulturhus, medborgerhus eller forsamlingshus?

Foto: Berit Weigand Berg

På "Himmelske Dage" i Herning afholdte Kirkefondet en workshop om det aktive kirkerum. Her blev deltagerne bl.a. spurgt om, hvad man kan bruge kirkerummet til, og så fik deltagerne mulighed for at placere sig ved de forskellige svarmuligheder.

en slags fortæller for, hvad kristendommen er. Et spirende spørgsmål hos os er: Kan der også skabes en relation mellem den besøgende og kirkelivet? En ting er, at vi gerne vil lade kirkelivet efterlade spor til den besøgende. Men kan man forestille sig, at den besøgende også kan efterlade spor til kirkelivet? Et par steder er der tradition for, at de efterladte bønner bliver læst op i gudstjenesten. Det kunne også være, at man inviterede gæster til at beskrive deres forhold til kirken. Hvornår har de været der før og i hvilken anledning? På den måde vil de kunne være med til at give menigheden en fornemmelse af, hvor stor en værdi lige netop deres kirke har også for dem, der ikke bruger den som søndagskirke.

kirkerum er vores tanke netop, at både kirkens inventar og kirkelivet skal være tilstede i rummet også udenfor gudstjenester og kirkelige handlinger, på en måde så den besøgende kan gå derfra og vide lidt mere om den kristendom, vi lever og udlever i kirken, end da han kom ind.

Kan det ikke blive for meget?

Er der da slet ikke grænser for, hvad vi skal bruge rummet til, når vi ikke bruger det? Det svar, tror jeg, skal findes helt lokalt, men der er klart forskel på, hvad vi føler os trygge ved. På "Himmelske Dage" afviklede vi en workshop om netop dette. Vi præsenterede tre forskellige måder at bruge kirkerummet på, når det ikke bliver brugt til gudstjenester og handlinger.

For hver mulighed fik deltagerne mulighed for at placere sig ved forskellige svarmuligheder. Blandt deltagerne var der nogen, der blev ved det samme svar til alle 3 runder. Men der var også dem, der flyttede plads. Det viste sig, at der var flere ting på spil i deres svar. Dels hvordan kirken helt fysisk er indrettet. Det er lettere at tænke arbejdspladser i kirken, hvis der er pulpitur og/eller små siderum/sidekapeller. Dels hvilken tradition der allerede er omkring kirken. Hvis det er en kirke, der i forvejen bliver brugt til generalforsamling i grundejerforeningen, og hvor musikskolen låner kirken til deres klaverelever, så er det ikke så svært at se kirken som en slags forsamlingshus. Og – ikke mindst – viste svarene tydeligt, at vi har forskellige fornemmelser af, hvad selve kirkerummet kan, skal og må bruges til.

Den aktive kirke – en invitation til at tænke med

Der er ikke noget entydigt svar på, hvad det aktive kirkerum er, og hvordan det skal være. Vi vil dog gerne opfordre alle kirker og menighedsråd til at overveje, hvordan deres kirke kan fortælle om det lokale kirkeliv, også når der ikke er gudstjeneste i rummet. Således at den, der træder ind for blot at være i rummet, kan gå derfra med et indtryk af, at kirken ikke bare er et smukt og særligt rum, men at den i højeste grad også er rammen for de levende stene. ■

Ole Dyhr

pensioneret skoleinspektør,
menighedsrådsformand i
Vordingborg Sogn

Åben kirke med nye muligheder

Vordingborg Kirke er en gammel middelalderkirke, der rummer fine træskærerarbejder i såvel altertavle, korgitter og epitafier. Desuden har kirken mange kalkmalerier af høj værdi. Derfor har vi hver gang, vi har villet lave noget i kirken, som har karakter af fornyelser, nøje måttet overveje, hvordan det kan indgå uden at virke dominerende eller skæmmende.

Vi har et generelt ønske om at åbne kirken. Det er konkret kommet til udtryk ved, at der er adgang til kirken det meste af dagen alle dage. Men samtidig har vi måttet beskytte kirkerummet, da vi i en periode havde uønsket besøg af ukendte personer, som bl.a. besøgte i kirken. Vi har derfor fået sat automatisk døråbner på kirkens hoveddør. Den kan nu åbnes ved, at man sender en SMS til det nummer, som er angivet på et metalskilt på kirkemuren. Efter 20 sekunder kan man så åbne døren, og alarmen er slået fra. Man kan altid komme ud, og inde i kirken er angivet, hvornår alarmen går på igen. Denne ordning giver os mulighed for at se, hvilken telefon, der er benyttet. Vi har ikke haft uønskede besøg siden.

Nyt caféområde i sideskibet

Der har også i Vordingborg været en lang tradition for, at der efter højmesse den sidste søndag i måneden blev serveret kirkekaffe af medlemmer af menighedsrådet. For at knytte en større del af kirkegængerne nærmere til kirken, besluttede menighedsrådet, at der skulle være kirkekaffe efter hver højmesse, og at medlemmerne af menighedsrådet på skift påtog sig værtsrollen. Efter kort tid opstod der et behov for, at kirkekaffen kunne indtages siddende ved borde. Men kirkerum-

met gav ikke mulighed for permanent at inddrage et større areal hertil. Vores løsning blev at indkøbe nogle mindre caféborde, som sammen med de Kaare Klint stole, der stod i sideskibet, kunne udgøre et caféområde, som hurtigt kunne fjernes, hvis det skulle være nødvendigt. Det skulle hurtigt vise sig at være en rigtig god ide. Der er indkøbt flere caféborde, så hele nordre sideskib nu er blevet til et caféområde.

Da vi samtidig – for at nå ud til flere og måske også andre – har flyttet lidt rundt på tidspunkterne for andre gudstjenester end højmesser, har vi en række tjenester på hverdage på tidspunkter, hvor mange plejer at indtage formiddags- eller eftermiddagskaffe eller endda aftensmad. Derfor har vi udvidet vores serveringer i kirken. Der er dog kun tale om et mindre udvalg, idet alt skal være ”fingermad”, da opvaske- og tilberedelsesmulighederne ikke eksisterer. Det har været en vigtig årsag til, at vi har kunnet udvide og variere omfanget af vores tilbud til menigheden, så vi i dag har rigtig mange og også flere, der går gennem kirken i årets løb.

Dåbstræ med æbler

Det er vigtigt for folkekirkens medlemstal, at der er mange dåb og meget gerne mange flere, end der er bisættelser og begravelser. Derfor har vi drøf-

tet, om vi kunne skabe interesse omkring dåb ved at lave noget særligt ved dåbshandlingerne. Vi har i mange år udleveret en børnebibel til forældrene i forbindelse med dåben. Senere kom vi med på bølgen med dåbsklude, der samtidig gav os mulighed for at oprette en sy- og strikkegruppe ved kirken.

Sidst har vi fået fremstillet et dåbstræ af jern, der er opstillet meget synligt i kirken. Det er lavet på den lokale produktionsskole af de unge mennesker der. De var naturligvis alle indbudt sammen med deres lærer, da træet blev ”indviet” i oktober 2018. Hos en lokal glaskunstner får vi lavet æbler i glas, grønne til drenge og røde til piger. Inden dåben bliver æblet forsynet med barnets fulde navn, og som en del af højtideligheden hænges æblet med navnet på træet af en fra følget. En gang om året ”plukkes” æblerne af træet ved et særarrangement for de familier, hvis børns æbler hænger på træet. Vi har hen over året godt 50 dåb. På denne måde vil vi forsøge at inddrage denne vigtige gruppe til at komme tættere ind på kirken nu, hvor vi har fat på dem.

Vi har endnu ikke haft de første ”plukninger”, så vi har endnu ikke set resultatet af vores overvejelser, men dåbstræet har nu pyntet i kirken i et år, og herved givet os lejlighed til at minde os om og omtale dåben, som noget primært vigtigt i folkekirken. ■

Peter Lundborg
domprovst i Linköping Domkyrka

Katedralens gæstfrihed

”Katedralens hemlighed” er titlen på en bog af teolog og professor Bengt Kristensson Ugglå, hvor han stiller spørgsmål om betydningen af, at samfundet og mennesker sekulariseres. Hvad er det for hemmeligheder, som katedralen erindrer os om, men som det synes, at vi har glemt? Bogen begynder med, at forfatteren beskriver to tænkte scenarier.

Det ene finder sted i en katedral, hvor der er gudstjeneste, men hvor turister også samtidig går rundt i den kulturhistorisk interessante bygning. Men dem, der fejrer gudstjeneste, synes ikke at blive særligt forstyrrede af kulturturisterne. På en måde ser det hele ud til at fungere, der er på samme tid plads til både den gudstjenestefejrende og turisten under katedralens hvælv.

Det andet scenarie er hentet fra et kunstmuseum, hvor der er en opsigtsvækkende ikon-udstilling. Kunstken-

dere og kunstnere kommer i stort antal til udstillingen. Pludselig forstyrres ordenen på museet. En gruppe mennesker er faldet på knæ for at bede foran de hellige billeder. Denne handling forstyrrer museets almindelige besøgende. Ordenen må genskabes, og museumsvagterne anmoder de bedende om at stoppe og indordne sig under de øvrige besøgendes adfærd eller gå væk fra stedet.

Tanken om, at en kirke, et religiøst rum, under visse forhold er mere tolerant og mere åbent overfor forskellige måder at udtrykke sig på end et museum, et kunstens rum, er meget udfordrende, konstaterer Bengt Kristensson Ugglå og spørger: ”Men kan det være sådan, at katedralen har en erindring om en anderledes religiøs erfaring præget af generøsitet, gæstfrihed og tolerance, en livstydning, hvis paradigme synes at være gået tabt i vores tid.”

Et rum, hvor man kan nærme sig det hellige på forskellige måder

Udfordringen i dag er på forskellige måder at genskabe den tabte erindring om et kirkerum, et helligt rum, hvor det er muligt at nærme sig det hellige på forskellige måder. Efter reformationen, i 1600-tallet, forsvandt mange af de udtryksmidler, som tidligere havde aktiveret menneskers kirkebesøg både ved gudstjenester og enkelte besøg. En genskabning begyndte i Uppsala Domkirke i forbindelse med Kirkernes Verdensråds generalforsamling i 1968, hvor en lysglobe blev taget i brug. Nu 50 år senere er der lysglober eller andre steder, hvor man kan tænde et lys, i så godt som hver anden kirke og ka-

pel. Det er socialt accepteret i et sekulariseret samfund at besøge en kirke for at tænde et lys for nogen eller noget.

Linköpings Domkirkes kirkerum

I Linköping Domkirke er der siden 1980'erne gjort et bevidst stykke arbejde for at gøre det muligt for mennesker med forskellige sind at opleve kirkerummet. Gennem en generøs donation har domkirken Sveriges største samling af nutidig sakral kunst, udover det som nogle enkelte museer kan vise frem. Det er skulpturel kunst, det er maleri, det er kunst i glas, metal, tekstil, træ, det er kunst, som kan betragtes, men fremfor alt kunst som har en funktion i liturgien og i den enkeltes andagt og bøn.

Da biskoppen i Linköping Stift, Martin Lönnebo, gik på pension i 1995 rejste han til Grækenland og strandede efter en storm på Middelhavet på en lille ø. Der fik han tid og inspiration til at udarbejde idéen om en ”rosenkrans”, som skulle være økumenisk og en hjælp ved forskellige situationer i et menneskes liv. På denne måde kom et lille armbånd til verden, som fik navnet Kristuskransen (på svensk Frelserkransen). Det består af 18 perler i forskellige farver.

Kristuskransen udfyldte et ikke italesat behov og er nu spredt ud over hele verden og solgt i mere end en million eksemplarer. Martin Lönnebo havde mange idéer og forslag til, hvordan Kristuskransen skulle kunne opleves i Linköpings Domkirke. Siden 2015 har man derfor haft en stor Kristuskrans i katedralens gulv. Den er

Siden 2015 har en stor Kristuskrans været nedlagt i Linköping Domkyrkas gulv. Den er 180 meter lang, og vandringslangs den har navnet ”Via Sacra”.

I Linköping Domkyrka findes "Børnenes alterskab", hvor børn har mulighed for at lege kirke og prøve præstekjoler i børnestørrelser eller klæde sig som biskop med hovedbeklædning og stav. Der er også alter, nadverkalk og fad, døbefont, kiste med mere, alt i børnestørrelse.

Det siges, at en besøgende kommer til kirken som turist, men går derfra som pilgrim. Det krav har vi ikke i Linköpings Domkirke, det rækker fint at komme som menneske og gå derfra som menneske.

180 meter lang og har navnet "Via Sacra". "Via Sacra" kan man gå alene som besøgende i kirkerummet. Der findes god vejledning i form af en lille brochure, eller man kan downloade appen "Via Sacra", hvor Martin Lönnebo fortæller om de forskellige perler i korte videofilm. Desuden er der en vejledning på svensk, engelsk og tysk. Man kan også udmærket vandre "Via Sacra" sammen, for eksempel ved specielle Kristuskransgudstjenester, som kan arrangeres på mange forskellige måder. Brug af egen mobiltelefon ved besøget i kirken er udmærket, selv om det aldrig kan erstatte et møde med et medmenneske, som byder velkommen. Besøgende i Linköpings Domkirke kan også downloade en anden app med navnet "Linköpings domkyrka". Det er en app, som tager den besøgende på en rundtur i kirken med indgående information om såvel middelalderligt som nutidigt inventar og kunstværker.

Børn, som besøger domkirken sammen med deres forældre eller andre voksne, vil måske ikke have lyst til at

gå på opdagelse i kirkerummet lige så længe som de voksne. Derfor findes der i det sydlige sideskib "Børnenes alterskab", kun nogle få meter fra Maarten van Heemskercks store altertavle fra 1540. Her får alle børn mulighed for at prøve præstekjoler i børnestørrelser eller klæde sig som biskop med hovedbeklædning og stav. Der er alter, nadverkalk og fad, døbefont, kiste med mere, alt i børnestørrelse. Hvis børnene bliver trætte af at lege kirke, er der også et børnehjørne længst nede i kirken, nær indgangen.

Bevægelse i søndagens højmesse

Men det er frem for alt i søndagens højmesse, hvor katedralens "hemmelighed" både prøves og viser sig. Her foregår meget af det, som er beskrevet ovenfor samtidig med, at menigheden fejrer gudstjeneste. Bevægelse er en vigtig del af gudstjenesten, hvor messens fire processions udgør en slags ramme om det hele. Der er indgangsprocessionen med kors, lys, Bibelen, børn og voksne fra søndagsskolen, ko-

ret, diakon og præster, som indleder højmessens. Der er evangelieprocessionen, hvor evangelieteksten bliver læst midt i menigheden. Der er offertorieprocessionen, som især består af søndagsskolens børn, som frembærer kollekt og det, som er lavet i søndagsskolen. Der er udgangsprocessionen, som er en del af sendelsen ud i hverdagen. Menigheden står dog for den største bevægelse og aktivitet i messen i forbindelse med nadveren. Nadverens brød og vin deles altid ud mindst fire forskellige steder i kirken samtidig med, at der er et sted for personlig forbøn. Derfor opstår der stor aktivitet, når hele menigheden bevæger sig til forskellige pladser i kirken, tager imod sakramentet, tænder lys, beder om forbøn eller sidder på kirkebænken og lytter til korsangen. Samtidig leger børn bryllup ved "børnenes alterskab" og nogle turister står længst nede ved døren og beundrer bygningen, nogle ved hjælp af apps på deres smartphone.

Takket være katedralens "hemmelighed", der ikke sætter grænser for, hvem der er indenfor eller udenfor, og messens aktivitet med generationsoverskridende bevægelse af forskellige slags, bliver det ofte muligt at opleve en ånd af generøsitet, gæstfrihed og tolerance. Det siges, at en besøgende kommer til kirken som turist, men går derfra som pilgrim. Det krav har vi ikke i Linköpings Domkirke, det rækker fint at komme som menneske og gå derfra som menneske. ■

.....
Otto Lundgaard
 sognepræst i Ringsted Sogn

Mit yndlingspot i kirken

Man skal stille sig godt på afstand af Sct. Bendts Kirke for at kunne se spiret, og med sin længde på 66 meter og højde på 52 meter kunne kirken, der ligger midt i en midtsjællandsk købstad, minde om en rungende kæmpehal. Sådan forholder det sig ikke for den, der træder ind og lader sig møde af rummet. Tværtimod har kirken sine yndlingsspots – til gavn for mange.

Sct. Bendts Kirke i Ringsted er rummet med de mange rum. Sådan vil det altid være for mig; men sådan var det ikke helt, da min familie og jeg for første gang trådte ind af turistdøren i kirkens nordlige korsarm. Selvom besøget ligger mange år tilbage, erindrer jeg, at jeg stod ved den lille vægmontre med Dagmarkorset og kiggede op mod kalkmalerierne i krydshvælvet. Udenfor havde efterårsmulmet samlet sig om byen og kirken, men indenfor lagde lysekronernes elektriske lys et varmt skær omkring os. Vist var her højt til loftet, men alligevel nært.

Stedet ved vægmontren har siden været mit yndlingspot i kirken; for herfra kunne jeg mærke kirkerummet byde den besøgende velkommen. Det kan jeg stadig. Vel var og er kirkerummet stort, men lige her fornemmer man, at rummet igen består af mange rum, der venter på at blive mødt og oplevet. Det har jeg gjort igen og igen, siden jeg for 11 år siden blev præst i sognet.

På julevandring fra rum til rum

Som mange andre kirker – og uanset størrelse – består Sct. Bendts Kirke af flere fysiske rum. Ud over våbenhus, kor og skib – med sidefløje og korsarme – består kirkerummets offentlige del af fire rundbueformede sidekapeller, som blev genopført under en re-

staurering i 1900-tallets begyndelse. De sydlige sidekapeller er indrettet henholdsvis til museum og andagtsrum til stillegudstjenester og konfirmandundervisning, hvorimod de nordlige sidekapeller ligger stille hen. Ubrugte? Nej, potentielt brugbare, vil jeg hellere sige; for når kirken fyldes med liv, er også disse rum med til at give de besøgende en idé om, hvor stort her rent faktisk er.

Hele kirken og dens mange rum fortæller om Gud og os. Et eksempel på sådanne fortællinger er julevandringene, som i et par af adventstidens morgentimer holdes for og med skolernes 0. klasser. Fortællingen er den samme år for år, men fantastisk hver gang. Er man i tvivl, så oplev ungerne, når de på deres julevandring bliver opslugt af det, der for dem er meget mere end en fortælling. De oplever et drama, hvor de på vandringen klædes ud som helligtrekonger, engle, hyrder, Maria og Josef samt besøger steder i kirken, hvor de aldrig før har været – i al fald ikke i ret lang tid ad gangen.

Julevandringen begynder ved turistdøren. Børnene bliver modtaget af Kejser Augustus, iklædt gylden kappe og krone, som tager dem med sig ind i et af de nordlige sidekapeller, hvor de hører om det fantastiske, der skal ske, og som de skal være med til. Der bliver helt stille, mens de fra deres pladser på stolene, der står langs kapelbueens runding, hører, at hele verden skal

tælles, men at Gud har andre planer. Hvilke planer – det begynder de at finde ud af i våbenhuset, hvor mørket brydes af stjernelyskæderne på de lyseblå duge, der indhyller vindeltrappen op til orgelpulpituret. Frem fra denne himmel lander Gabriel i søvnglinsende kjortel og med vinger på ryggen. Engels budskab om Jesusbarnets fødsel ved ungerne udmærket besked om – men ikke, at de selv skal være med til at fortælle det.

Julevandringen går videre forbi lystræet i rummet for enden af sidefløjen og frem mod (silkepapirs)bålet på marken foran de sydlige sidekapeller, hvor hyrder hører nyt fra Gud. Den sovende vært på kroen i Bethlehem (prædikestolen) bliver vækket og viser vej til stalden (alteret), og her samles alle omkring krybben og synger med på ”Ære være Gud i det høje”. Julevandringen, hvor børnene har fulgtes fra rum til rum, er forbi. Men de er stadig på vej mod jul, når de går fra kirke.

Det, der gør julevandringen til noget specielt, er, at børnene på intet tidspunkt har siddet på kirkebænkene eller fletstolene omkring døbefonten, som var de lyttende kirkegængere. Til gengæld har de aktivt – og bogstaveligt talt haft deres gang i kirken og oplevet julens drama, hvor hele verden får at mærke, at der er født os en Frelser, og at Han skal være til glæde for os alle, hyrder såvel som konger, engle såvel som mennesker.

Artiklens forfatter, Otto Lundgaard, på sit yndlingspot i Sct. Bendts Kirke. "Lige her fornemmer man, at rummet igen består af mange rum, der venter på at blive mødt og oplevet", skriver han.

Sct. Bendts Kirke kan i 2020 fejre 850 års jubilæum for sin indvielse. Jubilæet bliver markeret med en festgudstjeneste den 21. juni samt Ringsted Middelalderfestival den 26.-28. juni.

Foto: Bo Gabrielsen

Når jeg syv år senere spørger de unge, hvor de har deres yndlingspot i kirken, sker det gerne, at deres oplevelser under julevandringen tages frem som begrundelse: "Fordi det var sejt at være engel og flyve omkring hyrderne ved bålet!"

Når fortiden bliver levende, og rummet bliver større

Når den gamle bymidte en weekend hver anden sommer danner rammerne for Ringsted Middelalderfestival, er kirken – og ikke kun i kraft af sin centrale placering – med i det. Flere af de kongelige, der til daglig ligger under kirkens stengulv, bliver til lejligheden genrejst i kød og blod og opleves udenfor og indenfor i de mange dramatiske optrin, der skaber den gennemgående historie for årets festival, fx Dronning Dagmars død eller Kong Valdemars sejr i Estland. At det ikke er det eneste liv i kirken, der vækkes, kunne en af de mange besøgende fra sidste års festival bekræfte, da han sagde til en af kirkens munke (en præst i forklædning): "Jamen, altså – kirken er jo alt andet end et museum, når der er festival!"

Der er noget om det. Et er det liv, vi i kirken selv arrangerer med koncerter

og optrin, latinske tidebønner og temagudstjenester samt et middelalder-globryllup, der afstedkom 40 fyldte kirkebænke; et andet er det liv, som de besøgende bidrager med på skattejagten, udstillingerne, aktiviteterne og de stille retrætesteder med tændte lys og rindende vand. Måske det kræver noget af gennemsnitsdanskere at vove sig indenfor, når det hverken er jul eller konfirmation. Men mange besøgende bliver her faktisk, når først stemningen og lyset herinde lader dem opleve deres kirke fra helt andre sider.

Tag ikke fejl, jeg holder meget af at se mennesker i livlig aktivitet i kirkerummet; men at opleve en besøgende sidde i en sidefløj og male et ikon, mens aftenstilheden sættes i relief af et ensemble, der spiller dæmpet middelaldermusik – det gør kirkerummet større end ellers. Og stort nok til, at vi kan dele oplevelsen.

Voxpops fra os til os

I skrivende stund er sognet i gang med at lægge sidste hånd på et jubilæumsfestskrift om Sct. Bendts Kirke. Bogen, der kommer i handelen i jubilæumsåret 2020, er ment som en samling fortællinger om kirken midt i

byen, midt i historien og midt i livet – altså om kirkelivet i går, i dag og i morgen med.

Folkets røst – eller "vox populi", som det hedder på kirkens gamle sprog – er vigtig, når vi som kirke skal lære at forstå og arbejde med kirkerummets og -rummenes betydning for det, der sker og som medinddrager os i kirken. Derfor har vi udskrevet en konkurrence, hvor alle kan bidrage med, hvor netop de har deres yndlingspot i kirken og hvorfor lige dér. Vinderne bliver fotograferet på deres yndlingspot – markeret som en cirkelrund måtte med sognets logo – og får deres billede og fortælling bragt i jubilæumsfestskriftet.

Som sagt er vi på redaktionen endnu i gang med arbejdet. Det bliver nok ikke helt så let at finde vindere – af konkurrencen, altså. Men for dem, der læser og tilegner sig de mange gode og berigende svar, er der meget at vinde.

For ligesom havet består af dråber, består ethvert kirkerum af mange yndlingsspots. Den viden om de mange indtryk skal vi forstå at bruge i det fortsatte arbejde med livet i en kirke, som trods sin historie aldrig har været ment som et museum. Og godt for det! ■

Charlotte Lydholm

kommunikationskonsulent i Kirkefondet

Det aktive kirkerum på Heden

I forbindelse med Himmelske Dage i slutningen af maj i Herning havde Kirkefondet et telt på Mulighedernes Marked, hvor de besøgende kunne komme ind og opleve "et aktivt kirkerum".

Vi havde indrettet teltet, så man kunne komme ind og gå en lille "pilgrimsvandring" og opleve de forskellige "stationer". Der var 11 forskellige steder, hvor man kunne "gøre" eller tænke over noget. Det var f.eks. at skrive bønner og hæn-ge dem på et træ, et "læsested" med Bibelen og en æske med inspirationskort, et børnebord, hvor børn kunne lege kirke. Det var udviklingskonsulent Berit Weigand Berg, der havde udviklet de forskellige stationer og teksterne dertil. Formen var, at der ved de forskellige ting i rummet stod et ark papir på nodestativ. Arket var inddelt i to spalter. Venstre spalte rettede sig til den, der gerne ville have oplysninger af faktisk karakter; Hvad er dette? Hvorfor findes det i en kirke? Hvor stammer præcis denne udgave fra? osv.

Højre spalte var til den, der gerne ville finde ro et øjeblik fx ved at fordybe sig i en eller flere af kristendommens overvejelser. De besøgende kunne så gå ind og opleve kirkerummet, men også blive inspireret til at tage idéerne med hjem til deres egen kirke. I løbet af dagene var ca. 600 mennesker forbi vores telt. Nedenfor kan du få en idé om og inspiration til nogle af "stationerne":

Alteret

Alterbordet var dækket med blomster, vin og glas, brød og vindruer. Ofte ryddes disse ting hurtigt væk i kirken, når gudstjenesten er forbi. Alteret knytter sig til nadveren, der er et af den kristne tros sakramenter. Nadveren er en symbolsk gentagelse af det måltid, Jesus spiste med disciplene skærtors-

dag, og den er også en håbshandling, der peger frem mod, at vi håber på at komme til at spise sammen med Jesus igen. Fortællingen om nadveren har også spredt sig til legender som fx "Kong Arthur og ridderne af det runde bord". Her sender han ridderne ud i verden for at lede efter det bæger, som Jesus og disciplene drak af, "Den hellige gral".

Overvejelse: Spis gerne en drue og et stykke brød og overvej imens, hvordan du tror kalken fra Skærtorsdag (Gralen) ser ud.

Altertavle

Altertavlen var en planche fra udstillingen "Hvorfor holder vi fri?" med motivet "Den sidste nadver". Det oprindelige billede er lavet af den japanske kunstner Sadao Watanabe (1913-

Fotos: Kirkefondet

1996). Fortællingen om den sidste nadver er gengivet i mange udgaver. Den mest kendte og genfortolkede er nok Leonardo da Vincis "Last Supper". Vi spiser flere gange dagligt, men alligevel bruger vi lang tid på at overveje, hvad vi skal spise, og hvor vi skal spise. Når vi får gæster tænker vi på bordpyntning og måske bordplan.

Overvejelse: Hvis du skulle spise et sidste måltid sammen med 12 personer, der har været vigtige i dit liv, hvem skulle det så være? Det kan være levende som afdøde, og nogen du kender privat eller nogen, du er blevet inspireret af.

Døbefont og spejl

Døbefonten i vores "kirkerum" var en skål fra IKEA med en glasindsats. Der var vand i glasskålen. En del danskere kan huske deres dåb, fordi de er blevet døbt som store børn, konfirmander, unge eller voksne.

Overvejelse: Jesus blev døbt i Jordanfloden, men hvordan er det med dig og din dåb? Hvornår og hvor blev du døbt? Kan du selv huske det, eller er du blevet fortalt om dagen? Er der en særlig fortælling knyttet til din dåb? Hvad betyder det for dig at være døbt? Du er velkommen til at røre ved vandet i døbefonten. Dyp evt. fingrene i vandet og tegn et kors på din pande eller på din hånd.

Ved siden af "døbefonten" stod et lille spejl med teksten "Skabt i Guds billede". I mange våbenhuse hænger der et spejl, som ikke har religiøs betydning. Det hænger der, så spændte konfirmander, nervøse brude etc. har mulighed for at sætte frisuren og makeuppen, inden de går ind i kirken. Men hvad sker der, hvis man flytter spejlet ind i kirken? I den økumeniske "Friedenskapelle" i Maria Alm i Østrig hænger der et spejl på væggen med teksten "Sådan ser det menneske ud, som Gud elsker".

Overvejelse: Kig dig selv i spejlet og overvej fx, hvad det vil sige, at du er skabt i Guds billede.

Bønnetræ

Der kan være mange forskellige former for muligheder for at bede eller skrive en bøn i en kirke. Her havde vi opsat et lille træ, hvor det var muligt at sætte bønner på. Man kunne skrive en bøn med sine egne ord eller bruge et af de fortrykte bønnekort og hænge

det på træet. Der var fortrykte bønnekort med temaerne: Taknemmelighed, Forsoning, Giv os mod og styrke, Vær med os, Hjælp os, Min familie, Mit gudbarn og Tak!

Bøn kan være noget, vi gør sammen – enten i gudstjenesten eller med en mindre gruppe mennesker. Eller noget vi gør helt privat!

Overvejelse: Kommer bøn let til dig? Har du prøvet at bede den samme bøn om og om igen?

Læsested med bibel og kort

Vi havde lavet et læsested, hvor man dels kunne slå op i Bibelen, og evt. finde sit yndlingsbibelsted, og dels tage et eller flere af de inspirationskort, som Kirkefondet har udgivet. Inspirationskortene findes i 6 kategorier: Bibelen, Tanker, Brug Kirkerummet, Bønner, Salmer og Velsignelser. 3 af kategorierne findes også på tysk og engelsk (se også annoncen på bagsiden af magasinet).

Det er meget forskelligt, hvordan vi har lært at læse i Bibelen, og der er mange måder at forstå og læse Bibelen på. Det betyder også, at mennesker kan blive uenige om, hvad der står, og – ikke mindst – hvad det betyder.

Selv om man ikke har læst hele Bibelen, kan den sagtens have stor betydning i ens liv. Måske betyder en eller flere fortællinger noget særligt for én. Eller måske et enkelt bibelvers, der gav trøst, opmuntring, håb, mod eller lindring på det helt rette tidspunkt.

Overvejelse: Har du en fortælling fra Bibelen, som du holder ekstra meget af? Eller et skriftsted? ■

Inspiration til det aktive kirkerum

Med tanken om det aktive kirkerum ønsker vi at sætte fokus på, hvordan vi kan gøre åbne kirkerum til levende kirkerum, også uden for gudstjenesterne og andre planlagte aktiviteter. For det er én ting at åbne døren, men det er noget lidt andet at gøre rummet til et sted, hvor man bliver fristet til at gå på opdagelse, hvor man kan blive klogere på, hvad kirke og kristendom er, eller hvor man kan få lidt hjælp til at holde en lille stille stund, mens man er i rummet.

Her er nogle idéer til, hvordan man kan komme i gang i den lokale kirke næsten gratis. Idéerne er fundet i dan-

ske, norske, svenske, hollandske og tyske kirker, og de er udvalgt netop ud fra kriteriet om, at de skal være lette at gå til. Små tavler med information kan fx opstilles på nodestativer, der kan stilles på relevante steder i kirker, og som let kan flyttes, hvis de er i vejen for gudstjenester og kirkelige handlinger.

Vi har særligt haft fokus på tre områder:

1. Er der "skjulte" skatte i rummet, som kan gøres mere synlige ved at blive fremhævet? Det kan være ved at sætte lidt lys på, eller ved at lave en lille forklaring der kan stå/hænge ved siden af tingen

2. Er der små ting, der kunne tilføjes, som vil kunne gøre rummet lidt mere til et andagtsrum?
3. Er der spor af lokalhistorie i rummet?

Målet er altså, at rummet ikke kun skal være åbent, men at det også skal "åbnes" for den, der kommer forbi. Hvordan kan de besøgende komme til at vide mere om kristendommen, når de går ud? Hvordan kan de få mere at vide om kirkens historie? Hvordan kan de have oplevet mange eller alle af rummets facetter og muligheder?

Døbefonten

At være døbt knytter sig til en enkeltstående begivenhed i livet. Men det knytter sig også til en tilstand. I Danmark er vi gode til at tale om dåbs-

handlingen, men det er ikke så tit, vi taler om, hvad det betyder, eller hvad det vil sige at være døbt. Muligvis fordi døbefonten og i særdeleshed vandet netop kun er fremme i forbindelse med en dåbshandling. For at minde os om, at døbt ikke kun er noget, vi bliver, men i høj grad også er noget, vi er, kan der stå vand i døbefonten hele tiden. I nærheden kan teksten fra Jesu dåb hænge eller en af teksterne, der bliver brugt i forbindelse med dåb; inkl. en bemærkning om, at det er tilladt at dyppe fingrene i vandet.

Bedested

Kirker opfattes ofte som bedesteder. Et rum, hvor der både er tid og plads til bøn. Bøn kan dog godt være en lidt svær kunst. Hvordan

kommer man i gang, hvis ikke man har bedt før? Hvordan afslutter man? Og hvad kan man bede om?

I en del kirker ligger der papir fremme, hvorpå man kan skrive en bøn. Det er relevant at overveje, hvor gæsterne kan gøre af bønnen, når den er skrevet. Det kan være en lille lukket "postkasse" eller et træ, hvor bønnene hænges på. Små stykker blankt papir er en god start. Man kan dog også have kort liggende, hvor en del af bønnen er fortrykt, og hvor man blot skal tilføje fx navn. Ved stedet kan der også være en ganske kort forklaring om, hvad bøn er, som en hjælp til den, der gerne vil lære at bede og/eller en oplysning til den, der blot er nysgerrig eller interesseret i religion.

Læsested med Bibelen

Bibelen er kirkens centrale bog. I nogle kirker er væsentlige steder fra Bibelen gengivet i kalkmalerier, og dermed kan hele kirkebesøget

opleves som at gå rundt inde i Bibelen. Men i kirker uden kalkmalerier kan man opleve, at Bibelens fortællinger kun er tilstede i rummet, når de bliver læst op. Eller at Bibelen ligger slået op på alteret, hvor der ikke er adgang. Det kan derfor være en god idé at lave en læsested med en bibel, der fx er slået op på søndagens evangelium, eller på 1. Kor. 13. Ved siden af Bibelen kan der stå en krukke med mannakorn (små sedler, der henviser til steder i Bibelen).

Kirkeskib

Fortællingen om kirkeskibe i de danske kirker er mange. Måske begyndte det med, at gæve sognebørn hjalp med at bjærge et skib i havsnød, og som tak for indsatsen fik kirken en kopi af skibet. Uanset hvordan traditionen med kirkeskibe er opstået, er den oplagt også i kirker langt inde på land, da Bibelen bl.a. har fortællingen om Jesus, der stilner stormen på søen. Det kan derfor være relevant at lave et opslag, hvor man både kan læse om lige præcis jeres kirkeskib – hvor det stammer fra, og hvem der har lavet det. På samme ark/opslag kunne fortællingen om stormen på søen stå. En lille bunke papir kunne ligge fremme med en vejledning på, hvordan man folder et papirskib og med et forslag til, at man, mens man folder, giver sig tid til at huske stormvejr og sikre havne i ens eget liv.

Kalkmalerier

I de kirker, hvor der er mange kalkmalerier, kan et besøg opleves som at gå en tur midt inde i Bibelen. Særligt hvis man kender fortællingerne! Men kalkmalerierne begrænser sig ikke kun til de bibelske fortællinger. Malerne har mange steder taget sig kunstnerens frihed til at tilføje elementer af lokalhistoriske betydning eller elementer, der har sine rødder i folkereligøsiteten. Er der et eller måske flere særlige dele af jeres kalkmaleri, som kan bruges som udgangspunkt for en andagt? Måske et sted, hvor det handler om glæde eller et sted, hvor det handler om sorg? Fremhæv disse dele ved at tage et nærbillede af kalkmaleriet, som sættes på en ark, hvor der også står den relevante bibelfortælling, legenden eller måske en salme, som kan bruges som udgangspunkt for en lille refleksion.

Glasmosaik

Der gemmer sig rigtig mange timers arbejde bag glasmosaikkerne i de danske kirker. Men der gemmer sig som regel også en bibelsk fortælling eller en legende fra kristendommen. Kan man som besøgende i jeres kirke se, hvem der har lavet mosaikkerne? Og kan man læse sig frem til, hvad motivet forestiller? Skal titlen evt. forklares eller uddybes så den, der ikke kender til Bibelens fortællinger kan bruge oplevelsen til også at høre mere om kristendommen? Hele eller dele af glasmosaikken kan afbildes på et ark papir, hvor der også er trykt en bibeltekst, en legende eller en salme, som kan bruges af den besøgende som udgangspunkt for en kort refleksion.

Altertavle

Hvem har lavet altertavlen og hvornår? Er der evt. tale om en gammel ramme og et nyt maleri? Er det en meget gammel tavle, rummer den måske et hav af detaljer og symboler, som med fordel kan beskrives. For den, der ikke kender fortællingerne, kan det være en stor hjælp også at få præsenteret motivet. Er det et klassisk bibelsk motiv, eller er der en fortælling bag, som kort kan genfortælles?

Det uforståelige

Kristendommen har ikke kun bud om kærlighed og fortællinger om helbredelse. Den har også bud på, hvad ondskab er. I mange kirker er der derfor symboler eller figurer, som man måske umiddelbart tænker ikke hører hjemme i kirkerummet. For en gæst kan de virke noget overraskende og efterlade en stor undren. Eller et forkert indtryk af, hvad kristendommen er. Derfor kan det være relevant også at have forklaringer på både pudsigheder og uforståelighederne i kirken. Hvorfor er der fx satyrer eller en faun på altertavlen? I vores tid taler vi om, at alt er tilladt, men er der fortsat noget, der ikke gælder? Hvad bliver vi som moderne mennesker fristet af?

Lystænding

I mange år tænkte vi som danske protestanter, at lystænding var noget, der var forbeholdt katolikkerne. Men svenskerne har lært os, at vi også godt må tænde lys! I kirken kan der ved lysgloben stå en lille forklaring om, hvordan og hvornår lysgloberne kom ind i kirken? Hvor stammer lige præcis denne lysglobe/dette lystræ fra? Lys kan tændes som en bøn. Men de kan også tændes som et minde om særlige dage eller oplevelser. Præsenter evt. de forskellige muligheder for de besøgende.

Gravsteder

En del danske kirker er gravkirker, dvs. at der er grave under kirken. Andre har sarkofager på væggene. Hvis man ikke kender den lokale fortælling, kan det være svært som gæst at forstå disse. Lav derfor gerne små forklaringer til dem. Hvem er det mindesmærker for? Har de spillet en særlig rolle for denne kirke? Og opfordr gerne gæsten til at bruge et øjeblik til at mindes et menneske, der har betydet noget i deres liv. Måske et menneske, som gæsten har arvet noget fra? Ansigtstræk, øjenfarve, lattermildhed eller temperament!

Skattejagt for voksne/pilgrimsvandring i kirkerummet

Det kan være sin sag at opsætte små forklaringer overalt i en kirke. Derfor kan det laves som en slags "pilgrimsfolder", der står i våbenhuset eller ved indgangen til kirken. I folderen kan der være et kort, hvorpå der er markeret særlige steder. Eller det kan laves elektronisk.

Denne folder kan naturligvis også kombineres med det at have forklaringer i kirken. Så kan det evt. blot indeholde kortet med markeringerne samt en vejledning til, hvordan man kan gribe oplevelsen an. ■

Udarbejdet af Berit Weigand Berg

Du kan downloade flere idéer på www.kirkefondet.dk under "Udgivelser". Her kan du også se vores postkort, æske med inspirationskort mm.

Charlotte Lydholm

kommunikationskonsulent i Kirkefondet

Da Jungshoved Kirke fik besøg af Kirkefondet

Kirkefondet har i løbet af 2019 arbejdet med "det aktive kirkerum" på forskellige måder. Udover at have udarbejdet et idekatalog og lavet et aktivt kirkerum på Himmelske Dage i Herning, har vi også besøgt to kirker, Jungshoved Kirke på Sydsjælland og Simon Peters Kirke i Kolding, der begge er vejkirker. Her ville vi gerne i samarbejde med nogle fra de pågældende kirker se på, hvordan deres kirke kunne få et mere aktivt kirkerum ved at gennemgå kirkerummet med dem. Derefter kunne vi komme med idéer til, hvordan de ud fra ting, der allerede var i rummet, kunne "aktivere" dem, så besøgende kunne få en større oplevelse af rummet og komme ud med større viden om kirkerummet og det liv, der er i kirken.

Vi har bedt Eli Frandsen, der er menighedsformand i Jungshoved Kirke om at svare på nogle spørgsmål om deres kirke, og hvad de så har fået ud af vores besøg.

Hvordan vil du beskrive jeres kirke?

Jungshoved Kirke er en middelalderkirke, der nævnes første gang i 1231 i Kong Valdemar Sejrs Jordebog. I flere århundreder var kirken nært tilknyttet det nærliggende Jungshoved Slot, der blev ødelagt under svenskekrigen 1657-60, mens kirken stod urørt tilbage.

Det er en typisk hvidkalket landsbykirke med undtagelse af, at tårnet er placeret mod nord. Kirkens ældste del er fra senromansk tid, og senere er der foretaget omfattende forandringer i sengotisk tid.

Kirken har interiør af berømte danske kunstnere. Altertavle og døbefont af Bertel Thorvaldsen. Sarkofager af Johannes Wiedewelt. Desuden en kalkmalerifrise fra sengotisk tid, hvor djævelen danser kædedans med adelige.

Kirken har en smuk beliggenhed tæt på Jungshoved Nor. Og netop pga. af den smukke beliggenhed og dansefrisen, har kirken lige som 3 andre kirker i Vordingborg Kommune fået tildelt 1 stjerne i Michels Grønne Rejseguide,

og betegnes som et interessant sted at besøge. Takket være Carit Etlars roman "Gøngehøvdingen" kender mange danskere stedet, hvilket bidrager meget til antallet besøgende.

Menigheden er en typisk landmenighed med en overvægt af ældre mennesker og underskud af børn og unge. Der er en forholdsvis god kirkegang. Kirken er gennemsnitlig i brug til kirkelige handlinger mere end 1 gang om ugen og er i gennemsnit fyldt ca. en tredjedel op. Vi har ca. 10 arrangementer pr. år. Samlet antal kirkegængere og deltagere i arrangementerne udgør godt 2.500 personer om året. Hertil kommer et ukendt antal besøgende turister.

Menighedsrådet udgør 5 folkevalgte medlemmer, som alle har siddet i mindst 2 perioder. Vedr. arrangementer og udflugter – udover vore egne – for den lokale menighed samarbejder vi også med det andet sogn i pastoratet samt med Jungshoved Lokalråd og gruppen Jungshoveds Børn.

Jungshoved Kirke er cykelvenlig vejkirke, og har været det en del år. Jeg ved, at I gør en hel del for at gøre kirken åben og brugervenlig. Hvad har I gjort? Og hvad havde I planer om at gøre, inden Kirkefondet kom på besøg?

Det nuværende menighedsråd har formuleret følgende målsætninger for indeværende valgperiode:

"Menighedsrådet ønsker at fortsætte med at gøre Jungshoved Kirke synlig, vedkommende og rummelig for såvel den lokale menighed som for udefrakommende og turister.

Vi ønsker:

- at sikre at der regelmæssigt afholdes gudstjeneste i kirken, og at der tilbydes kerneydelser i form af dåb, konfirmation, bryllup samt bisættelse/begravelse
- at afholde attraktive arrangementer (foredrag, koncerter, udflugter, studiekredse, friluftsgang og/eller aften-gudstjenester, m.v.)
- at udnytte kirkens historie, udsmykning og beliggenhed til at tiltrække besøgende – også uden for de normale kirkelige handlinger
- at fastholde det attraktive miljø ved rejsstald, graverbolig og kirken gennem en høj vedligeholdelsesstandard
- at Jungshoved Kirke skal være en god arbejdsplads."

For at tiltrække opmærksomhed på kirken er der i årenes løb skrevet en række artikler i vores lokalblad, der også fungerer som kirkeblad. Herudover har vi haft en pjeces "Jungshoved Kirke – set i kirkehistorisk lys", og senest har vi udgivet pjecen "Jungshoved Kirke – Slotsbanken og Noret" på dansk, engelsk og tysk, da stedet også tiltrækker sig en del udenlandske turister.

Jungshoved Kirke ligger tæt på Berlin-København cykelruten. I den anledning har vi også opsat et "skab" for cykelturister og andre lige udenfor kirkemuren, hvor man kan se cykel- og vandreruter, læse mere om kirken, landskabet og naturen omkring den.

Er jeres kirke interesseret i at få en medarbejder fra Kirkefondet til at hjælpe jer med idéer til at gøre kirkerummet mere, så kontakt udviklingskonsulent Berit Weigand Berg på bwb@kirkefondet.dk

Vi har også udarbejdet en simpel oversigt over det, som kirkerummet rummer – en slags 'Guide til kirkerummet', som man kan anvende, når man kommer i kirken og vil studere kirkerummet nærmere.

Hvad betød det for jer, at I fik besøg af Kirkefondet?

Det første besøg var virkelig en øjenåbner for os. I så på kirkerummet på en hel anden måde, end vi havde gjort og opdagede ting, som vi ikke havde set på jeres måde, f. eks. at vi havde 2 fauner på altertavlen.

I vore pjecer har vi i stor udstrækning fokuseret på kirkens historie, og derfor er vores beskrivelse af kirken, kirkerummet og dets interiør meget faktuel. Men I kom med ideer til, hvordan vi netop kan koble det historiske til det kirkelige og nutidige, og dermed gøre kirkerummet mere aktivt. Vi synes meget godt om jeres ideer med at gøre mere ud af at beskrive noget af det væsentligste interiør, evt. med henvisning til skriftsteder, så de besøgende bedre forstod sammenhængen og dermed fik mere at vide om kristendommen, og opfordre dem til at tænke over betydningen. Et eksempel er altertavlen med Bertel Thorvaldsens relief "Kristus i Emmaus". Mange kender/husker sikkert ikke historien, så det vil være naturligt at præsentere skriftstedet på en eller anden måde. Det samme med motiverne på døbefonten, prædikestolen osv. Vi synes også godt om idéen om at anbringe disse tekster på f.eks. nodestativer, der let kan fjernes, hvis de står i vejen.

Vi havde allerede planer om at forbedre vores "Guide til Kirkerummet" og lave et "skattekort" – måske især for børn – hvor man finder nogle af kirkerummets interessante steder, men denne guide vil nu få et helt andet fokus, ligesom I har givet os ide til en Narnia-inspireret "skattejagt" for børn. Ved jeres andet besøg havde vi fået et udkast til en rapport med idéer og tanker ud fra første besøg. Vi havde en rigtig god diskussion vedr. indholdet i jeres rapport, og diskussionen var med til at konkretisere de idéer, som jeres første besøg havde plantet hos os.

Hvad betyder rapporten for jer? Er der noget, I vil gå videre med?

Rapporten er et godt og struktureret

idekatalog til, hvad vi kan gøre for at gøre kirkerummet mere aktivt. Og det vil hjælpe os til at give kirkegængere og andre besøgende, der måtte have forskellige grunde til at komme i kirken, en langt bedre oplevelse, mens de er i kirken – og forhåbentlig efterfølgende i deres erindring.

Vi har også fået ideer til, hvordan vi måske kan få kirkegængere, der har været i kirken til en speciel kirkelig handling, til eventuelt at vende tilbage. Vi holder allerede Allehelgens gudstjeneste 1. søndag i november, hvor de pårørende kan tænde et lys for afdøde i det forgangne år. Noget tilsvarende kunne måske gøres vedr. dåb, konfirmation og bryllup.

Vi kunne også tænke os at oplyse mere om kirkelivet gennem statistikker, fotos og lign. Dette gør vi til dels i vores kirkeblad; men f.eks. ved at udnytte pladsen i våbenhuset kunne vi oplyse mere levende og nå andre end dem i den lokale menighed, som læser kirkebladet.

Vi overvejer også have synlige bibler og æsker med bønner stående fremme. Ligeledes synes vi godt om tanken med at have et sted, hvor man kan tænde et lys; men vi gør os mange overvejelser ved at have stearinlys og tændstikker liggende frit fremme i en situation, hvor kirken ikke er overvåget til daglig.

Vi vil nu gå i gang med at udarbejde en handlingsplan for, hvordan vi kan gøre kirkerummet mere aktivt, så vi kan give flere besøgende, hvad enten det er kirkegængere eller turister, en så god oplevelse som mulig, når de besøger Jungshoved Kirke. ■

.....
Anette Jorsal

formand for menighedsrådet i Sdr. Bjert Sogn

Da vores kirke blev mere brugervenlig

Sdr. Bjert Kirke i Kolding Provsti gennemgik en større indvendig restaurering i 2015, og menighedsrådet var meget opmærksom på at fremme fællesskab, samhørighed og fleksibilitet i kirkerummet.

Kan man sige det? ”Brugervenlig” kirke? En gammel middelalderkirke som vores i Sdr. Bjert Sogn, der ligger mellem Kolding og Skamlingsbanken, er vel en gang for alle indrettet, som den er og med de særlige karaktertræk, som datiden har givet den.

Men jo. Det kan man faktisk godt sige, for i bund og grund var det hele tiden ønsket, da vi i 2015 lukkede kirken i et år for at restaurere den indvendigt. Den skulle både være mere brugervenlig, og den skulle give en følelse af mere fællesskab og samhørighed. Vi begyndte ikke med at tale om enkeltheder. I stedet talte vi først om, hvilket gudstjenesteliv – og liv i det hele taget – vi havde og gerne ville have. Var der noget i kirkerummet, der vanskeliggjorde det? Og hvad kunne der gøres for at fremme det?

Mange fik fornemmelsen af, at kirkerummet var blevet bredere og længere, da de kom ind i den for første gang efter restaureringen.

Grundige drøftelser

Der sad f.eks. nogle fint udsmykkede toppe på bænkegavlene, som rent faktisk tog udsynet mellem bænkerækkerne og til dels også op mod koret. Præsten stod laaaangt oppe i koret, for altertavlen stod bag korets sidste bue, og prædikestolen hang i højre del af kirkebuen og tog udsynet for kirkegængerne i øverste, højre side af skibet.

Før håndværkerne tog over, var der i menighedsrådet en lang og grundig drøftelse af de forskellige ønsker. Vi talte meget om, hvad kirkerummet skulle bruges til. For hvordan kan man få en kirke fra slutningen af 1100-tal-

let til at spille sammen med de mange forskellige aktiviteter, der er i vores kirke – fra voksenkor til babysalmesang, fra gudstjenestesamtale til spirekor og minikonfirmander, forskellige gudstjenesteformer til alle de kirkelige handlinger. Og alt det andet.

Det var spændende diskussioner, for nu handlede det virkelig om det helt centrale kirkeliv anno det 21. århundrede. Alle deltog engageret i debatterne, som handlede om noget principielt og essentielt, hvilket var et berigende frirum i forhold til de mange gange, hvor tal, grus og kalk fylder på dagsordenene.

Vores ønsker

Listen med ønsker blev halvlang. Vi ville gerne have præsten længere ned og med front mod menigheden og dermed rykket altertavle og alterbord frem.

Vi ville frygtelig gerne flytte prædikestolen ud i højre hjørne af skibet, så alle kunne se ind i koret, men da vi hørte cirka-prisen – godt en halv million – var vi ved at gå gennem kirkegulvet, og der var enighed om, at det kunne vi ikke tillade os at bruge så mange skatte kroner på.

Vi ville gerne have udlignet gulvet fra våbenhus til bagerste del af koret, så vi kunne komme af med det lille snub-

letrin ind i koret. Det ville ikke kun hjælpe dårligt gående kirkegængere, men også give en større fleksibilitet ift. at bruge pladsen under korbuen.

Endelig ville et flertal i menighedsrådet gerne have toppene af kirkebænke, så vi fik et bedre udsyn til hinanden og op til præsten. Og ja – det blev kun til et flertal ift. at skære bænkegavlene ned. Et flertal ønskede bedre udsyn og havde et håb om på den måde at skabe mere samhørighed, mens et mindretal var meget kede af at sende de smukke bænkegavle på kirkeloftet – både af æstetiske årsager og af skyldig respekt for kirkens historiske udseende. Det var en lang og også følelsesladet diskussion, for man skal ikke tage fejl af, at kirkerummet og dets udseende også er hjerterum for dem, der har valgt at tage et ansvar i et menighedsråd.

Kirke blev bredere

Efter et lille års arbejde forlod håndværkerne kirkerummet, og vi stod med et fantastisk kirkerum. Ikke kun på grund af den nye kalk og i flere tilfælde nye farver og det nye stengulv. Men også fordi rummet var blevet meget mere åbent, og det var som om, vi kom tættere på hinanden. Mange sagde, når de for første gang trådte ind i kirkerummet, at de havde en fornemmelse af, at vores kirke var blevet bredere og kortere, og det var faktisk lidt et bevis for, at vi nåede vores mål.

Præsten rykkede tættere på sin menighed, fordi altertavlen rykkede et par meter frem. Vi fik et nyt fritstående alter, så præsten nu står vendt imod menigheden under hele gudstjenesten. Det var ét af de emner, vi drøftede livligt, for skal præsten stå med ryggen til sin menighed og med front mod altertavlen og dermed Jesus på korset, eller skal hun vende sig imod sin menighed.

Prædikestolen blev alligevel flyttet, for vi blev overbevist af eksemplets magt. På en udflygt til et par kirker for at se på belysning, kunne vi se, at den ene af kirkerne havde flyttet deres prædikestol, som vi ønskede, og det gjorde udslaget. Vi besluttede at ”genåbne” sagen om at flytte prædikestolen. Ja, det ville blive dyrt, men skulle den flyttes, så skulle det være nu. Det

skulle senere vise sig, at det ikke blev så dyrt, som arkitekten havde spået.

Ingen behøver heller ikke i dag snuble over det lille trin mellem skib og kor, og derfor har de gangbesværede fået meget lettere ved at komme til nadver, og koret og musikere kan meget mere frit placere sig ved koncerter.

Altertavlen blev trukket frem foran den sidste bue i koret, og præsten fik et lille alterbord foran tavlen, således at hun står med front mod menigheden under gudstjenesten.

De farverige tavler er fremstillet af konfirmander sammen med billedkunstner Inge-Lis Gaardsted og sættes op til påske.

Prædikestolen er blevet flyttet ud i højre hjørne af skibet, så alle nu kan se ind i koret.

Mobilt knæfald

Vi fik lov at fjerne bænkegavlene mod, at de kom på kirkeloftet, så der er en mulighed for at finde dem frem igen, hvis det skulle ønskes. Det gjorde selvfølgelig ondt på nogle, at der kom nye, kortere bænkegavle op, men der var også mange, der udtrykte stor glæde for, at der nu er meget bedre udsyn, og at alle kan se hinanden.

Der blev yderligere pillet to bænkerækker ned forrest i skibet. Det har givet plads til et klaver og til døbefonten, som har fået ny plads i skibet frem for under kirkebuen. Selve knæfaldet er blevet mobilt. Det kan helt fjernes, og det benytter præst, organist og den kirkemusikalske medarbejder sig af, ikke mindst når børnene kommer i kirken til én af de mange aktiviteter, og konfirmander kan sidde i en rundkreds i koret.

Konklusionen er, at vi har fået en meget mere åben kirke, hvor vi ikke kun fysisk er rykket lidt tættere på hinanden, men også mentalt. De nye rammer gavner simpelthen fællesskabsfølelsen alene ved, at vi bedre kan se hinanden, og at præsten er kommet lidt tættere på. Kirkerummet er blevet meget mere fleksibelt og kan i langt højere grad tilpasses de forskellige aktiviteter. Ved koncerter med bl.a. kirkens eget og meget store voksenkor er der nu også meget bedre plads til både sangere og de musikere, der af og til hyres ind. Dels fordi i alt fire (to x to) bænkerækker er væk. Dels fordi snubletrinet ind i koret er fjernet. Da der i foråret var en række workshops med fællessang, som alle kunne deltage i, kunne der sågar blive plads til de 75-80 deltagere, der kom de fire onsdage og ved den afsluttende værkstedskoncert.

I dag er vi i menighedsrådet glade for, at vi tog de lange og intense drøftelser om forbedringer af kirkerummet med henblik på at tilpasse det så vidt muligt til vores gudstjeneste og aktiviteter. Det var gode og berigende diskussioner, men til tider også højroste og følelsesladede. Uden at det skabte afgørende konflikter. For sådan er det jo: Hvor der er kirkerum, er der også hjerteblod. ■

Karen Marie Leth-Nissen
teologisk konsulent i Lolland-Falsters Stift

Processen frem mod det aktive kirkerum på Lolland-Falster

Jeg har været ansat som teologisk konsulent i Lolland-Falsters Stift siden marts 2018, og i et tæt samarbejde med biskop Marianne Gaarden arbejder jeg med strategisk udvikling af stiftet, særligt med hensyn til kirkebygningerne.

Lolland-Falster Stift har 108 kirkebygninger, hvoraf langt de fleste er smukke middelalderkirker, som ligger i landsogne. Samtidig er vi det stift, som har flest kirker pr. medlem af folkekirken, og det kan mærkes på økonomien! Kirkerne er i god vedligeholdelsestand, men det kan vi ikke regne med at have råd til langt ud i fremtiden.

Ønske om at bruge kirken til andet end gudstjenester

Marianne Gaarden brugte sit første år som biskop på at besøge alle menighedsråd, og lytte til deres tanker om deres sogn eller sogne. Hvordan er det lokale kirkeliv? Hvordan går det i menighedsrådet? Hvor er de største udfordringer, og hvor er mulighederne? Blandt de største udfordringer var arbejdet med vedligeholdelsen af kirkebygningerne, og samtidig også ønsker om at bruge kirkerne til andet end gudstjenester.

I mange landsogne er kirkebygningen det eneste fælles hus tilbage, for skolen, børnehaven og købmanden er lukket. Så kunne man bruge kirken til at holde møder for beboerforeningen i? Og måske lade dagplejemødrene

ne drikke kaffe sammen i våbenhuset?

At bruge kirkebygningerne til andet end gudstjenester og dåb, konfirmation osv. er ikke uproblematisk. Mange mennesker ser kirken som et særligt, måske ligefrem helligt rum, som ikke skal forstyrres med dagligdags ting, og vil måske føle sig krænket af tanken om udvidet brug af kirkerne. På stiftets årsmøde, landemødet, i juni 2018, tog vi emnet op, og gjorde det klart for alle menighedsrådsmedlemmerne, at nu var der mulighed for at prøve det af, hvis man ønskede at sparre med den teologiske konsulent om at bruge kirken på en ny måde. Der var femseks menighedsråd som på dagen kom og bad om et møde med mig.

En udendørs kirke på kirkegården

Menighedsrådet i Hunseby, der ligger lige udenfor Maribo, drømte om at lave en udendørs kirke på kirkegården. Her var altså ikke tale om at ændre på

kirken brug, men på kirkegårdens brug. Kan man det? Og ja, det kan man med tilladelse fra biskoppen. Jeg mødtes med hele menighedsrådet på en dejlig julaften, og vi gik en runde på kirkegården for at se på mulige steder at holde gudstjeneste. Menighedsrådet havde egentlig fundet et hjørne, som ikke kunne genere nogen, men det var ikke særlig velegnet som sted for gudstjeneste. Til gengæld fandt vi efter nogen tid et område på kirkegården, hvor to rækker buksbom nærmest tegnede en grundplan af et kirkerum. For enden af de to rækker buksbom står et ældre gravminde, et kors, og bag det former en bøgehæk af sig selv en apsis. Her skulle det være! Men hvordan?

Ved den efterfølgende kop kaffe talte vi om, at det var vigtigt at få det prøvet af, og gøre det enkelt at bruge stedet til gudstjeneste. I løbet af få uger fik menighedsrådet derfor tilladelse hjem fra biskoppen, og afholdt

I mange landsogne er kirkebygningen det eneste fælles hus tilbage, for skolen, børnehaven og købmanden er lukket. Så kunne man bruge kirken til at holde møder for beboerforeningen i? Og måske lade dagplejemødrene drikke kaffe sammen i våbenhuset?

175 ud af samtlige 450 mulige menighedsrådsmedlemmer i stiftet var samlet i Majbølle Kirke til et debattmøde sidste år i september, som handlede om udvidet brug af kirkerne.

den første gudstjeneste på kirkegården. Det fungerede godt, og var dejligt at være i det fri, når vejret var skønt. Under gudstjenesten trak musik og sang flere kirkegængere til – en enkelt hundelufter kom endda og satte sig med hunden og var med. I dag har menighedsrådet fået købt et transportabelt orgel, som også bruges til møder i præstegården. De ønsker sig et transportabelt højttaleranlæg, for lyden skal fungere! Og klapstole, samt to vogne til nem transport af det hele, som er ønsker til budget 2020.

Bænke ud af sideskibet

I september 2018 afholdt vi et debattmøde for hele stiftet, som handlede om udvidet brug af kirkerne. Vi var 175 samlet i Majbølle kirke, ud af ca. 450 mulige menighedsrådsmedlemmer. Debatten var konstruktiv og åben; de mest bekymrede udsagn kom fra præsterne, som var opmærksomme på, at alle i sognet skal have det godt med ændringer i kirkerummet.

Særligt ét punkt gik igen: Nationalmuseet vil bremse alle ændringer i kirkerummet, sagde menighedsrådsmedlemmer. Museumsinspektør Per Kristian Madsen, Nationalmuseet, som var til stede ved debatten, blev spurgt om, hvordan man kunne få ændringer igennem? Han brugte Majbølle kirke som eksempel og forklarede, at Majbølle-Vignæs menighedsråd, som lagde kirke til arrangementet, længe havde ønsket at få kirkebænkene ud af sideskibet. Allerede i juni 2018 havde han, sammen med den kgl. bygningsinspektør, varmekonsulenten og stiftets jurister og den teologiske konsulent været på den halvårige konsulentrunde. Majbølle-Vignæs menighedsråd havde meldt sig til i anledning af tanker om et nyt varmesystem, men nu vi var der, fik vi også talt om sideskibets bænke. Der blev talt frem og tilbage om mulighederne, og på for-

hånd kunne Per Kristian Madsen fortælle, at bænkene ikke var så gamle, og at han kunne forestille sig et ja, hvis de sendte en ansøgning ad tjenestevejen gennem provst og biskop. Det gjorde menighedsrådet, og allerede ugen efter debattmødet var Nationalmuseet igen på besøg, og gav lov til at menighedsrådet kunne tage bænkene ud af det ca. 100 kvadratmeter store rum. Bænkene er forsvarligt opbevaret, men må gerne sælges, da de ikke repræsenterer særlig kulturarv.

Siden har sideskibet været brugt til caféarrangementer, tøndeslagning til fastelavn og borgermøde. Menighedsrådet er i tænkeboks og bruger nu en længere periode til at finde ud af, hvordan rummet egner sig til at blive brugt. På den måde får de lokale i sognet også mulighed for at være med til at forme fremtiden for bruge af sideskibet.

Ny brug af kirkerum og skovkirke

På Vestlolland ligger den lille Herredskirke, i det sammenlagte Utteslev-Herredskirke-Løjtofte sogn med 628 folkekirkemedlemmer til tre kirker. Sognet er i pastorat med Købelev og Vindeby. Kirkerne ligger meget tæt i området, og mellem Herredskirke og Løjtofte kirke er der kun 1,3 km. Menighedsrådet holder af deres tre kirker, og præsenterede ved vores første

møde deres drøm om at bruge Herredskirke til kunststillinger, kristen yoga og stilleretræter, ved siden af de få årlige gudstjenester og kirkelige handlinger. Siden da er kirkerne i området kommet med på pilgrimsruten og med på det nyudgivne pilgrimskort. Vi har været forbi kirken på konsulentrunde med Nationalmuseet osv., og menighedsrådet har fået det råd, at de bare skal kaste sig ud i at bruge rummet til kunststillinger. De behøver ikke vente på at få bænkene ud, for det kan blive en langsommelig affære sammen med arbejde med opvarmningen. En kort ansøgning ad tjenestevejen til provst og biskop om at få lov til at sætte ophængningsmateriel i væggene, så det gøres korrekt, så kan de gå i gang, og få prøvet af, om kirkerummet kan trække interesserede til, når der sker nye ting i rummet.

Samtidig har menighedsrådet, graveren og præsten sammen skabt en skovkirke, som blev indviet til kirkerum i foråret 2019. Skovkirken blev indstillet til Kristeligt Dagblads Initiativpris 2019.

Hvad kan vi lære af de tre forsøg? At forandringsprocesser af kirkerum er mulige, når man går i dialog med stift, Nationalmuseum, den kongelige bygningsinspektør og konsulentene. Det tager tid, og det er godt, for det sikrer, at de forandringer, vi skaber, er velgennemtænkte og lokalt forankrede. ■

Karen Marie Leth-Nissen
teologisk konsulent i Lolland-Falsters Stift

Konsulentrunderne som dialogredskab

Lolland-Falsters Stift arbejder vi indenfor byggesager med konsulentrunder, som afholdes 2 gange om året. Konsulentrunderen er menighedsrådenes mulighed for uformelt at drøfte emner omkring kirke og kirkegård med den kgl. bygningsinspektør, Nationalmuseets kirkekonsulent, samt de fagkonsulenter (f.eks. varme- eller kirkegårdskonsulent), som stiftet har tilknyttet.

Den normale proces for en byggesag

Den normale proces for en byggesag begynder med, at menighedsrådet skitserer en byggesag, et projekt, til en ansøgning, som herefter sendes til provstiuvalget. Provstiuvalget skal derefter afgøre, om der er økonomi til at igangsætte projektet, hvis det godkendes af Stiftsovrigheden.

Herefter går næste led i sagsbehandlingen i gang, hvor provstiet videresender sagen til stiftets jurister. Juristerne vurderer, hvilke konsulenter der skal høres, så man er sikker på, at det ønskede projekt gøres ordentligt, og at det sikrer både kulturarven, men også brugen af kirkerum eller kirkegård. Sagen sendes i stjernehøring, dvs. at alle får sagen samtidig, så man sparer tid. Den kgl. bygningsinspektør, Nationalmuseets kirkekonsulent og de relevante konsulenter giver stiftet svar, nogle gange efter et besøg ved kirken. Når stiftet har samlet alle udtalelser, er det Stiftsovrigheden, som har den endelige afgørelse. Nationalmuseet, den kgl. bygningsinspektør og konsulenterne har kun rådgivende og vejledende status, og det er derfor i sidste ende biskop og stiftamtmand, som sammen tager den endelige afgørelse. (Stiftamtmand er en statslig ansat embedsmand

på chefniveau, i øjeblikket er det i Lolland-Falsters Stift en ankechef fra Ankestyrelsen, Henrik Horster.)

Hvis et menighedsråd har sat gang i et projekt, som ikke kan godkendes i sidste ende, er det virkelig ærgerligt. Derfor er konsulentrunderne et rigtigt godt redskab til at undgå ærgrelser og spildt arbejde, fordi vi får talt om ideerne, og får dem til at passe til virkeligheden, allerede inden der er slået streger på et stykke papir.

En mulighed for at fortælle om kommende projekter

En konsulentrunde begynder med, at stiftets jurist skriver til alle menighedsråd, at de nu har mulighed for at ansøge om at komme med på konsulentrunderen. Menighedsrådet sender en kort mail, hvor de beskriver, hvad sagen drejer sig om, og juristen prøver derefter at få de indkomne ansøgninger til at passe med en rute, der varer en dag, så vi kan nå flest muligt.

Det skifter typisk sådan, at vi er i østdelen af stiftet på den ene runde, og i en anden ende af stiftet til næste runde. Ved konsulentrunderen har menighedsrådene mulighed for at fortælle om kommende eller påtænkte projekter for konsulenterne, som her kommer med deres umiddelbare vurdering. Der bliver ikke truffet nogle afgørelser på stedet, men menighedsråd og konsulenter har mulighed for at tænke over sagen sammen. Hvis menighedsrådet herefter ønsker at gå videre med projektet, skal der stadig sendes en ansøgning via provstiuvalget til Stiftsovrigheden.

Kom med idéerne så tidligt som muligt

Eksemplerne fra min artikel om projekt

”Kirke med mere” på de foregående sider viser, at det er meget lettere at få ændret på kirkerummet, hvis Nationalmuseet og den kgl. bygningsinspektør inddrages allerede, mens menighedsrådet er i gang med at drøfte ideer og muligheder. På stiftets halvårige konsulentrunder når vi rundt til syv-otte kirker, og vi når at vende mange ideer på den halve time, der er afsat til hver kirke. Menighedsrådet kan på den måde hurtigt finde ud af, om deres ideer har gang på jord, og menighedsrådet undgår derfor at bruge dyre projekteringspenge til arkitekter, før de ved om projektet er muligt. ■

I den lille Herredskirke havde menighedsrådet en drøm om at bruge kirken til kunstudstillinger, kristen yoga og stille-retræter. Kirken var med på konsulentrunderen, og de fik det råd, at de bare skulle kaste sig ud i at bruge rummet til kunstudstillinger, og søge provst og biskop om at få lov til at sætte ophængningsmateriel i væggene, så det gøres korrekt. Inden de går videre med ændringer i kirken kan de så få prøvet af, om kirkerummet kan trække interesserede til.

Per Kristian Madsen

museumsinspektør og kirkekonsulent hos Nationalmuseet

Med på konsulentrunde

Per Kristian Madsen er en af de konsulenter, der har været med ude på konsulentrunde i Lolland-Falsters Stift. Her kommer han med nogle betragtninger om, hvad det er han som repræsentant fra Nationalmuseet skal tage højde for, når en ny idé skal vurderes.

Emnet for besøget er givet af menighedsrådet, det kunne f.eks. være at få mere gulvplads i kirken. Her gælder det om for mig at afveje ønsket i forhold til helheden, dvs. den historiske bygning og dens inventar:

Kirken i det store og nære

Allerførst kirken i dens store, landskabelige sammenhæng. Er der noget, som går den på – siloer, vindmøller, nye huse osv. Dernæst kommer det nære, kirkegården. Er kirken ladet alene på døde flader af tungt grus. Så kan den have svært ved at komme af med vandet, og grus er en barriere for kørestole og dårligt gående.

Fugt?

Straks næsen stikkes indenfor, tager man et hurtigt snøk for at afsløre, om kirken lugter. Gør den det, er det tegn på fugt og måske dårligt indeklima og forkert opvarmning. Det kan gå slemt ud over bygning, inventar og folk i kirken, og det hjælper ikke at få mere plads på gulvet. Det første skridt bør være at inddrage Kirkeministeriets varme-, energi- og klimakonsulent.

Vedligehold på tag og fag

Vedligeholdelse på tag og fag, ude som inde, går foran. Mange kirker har stået der i omkring 800 år, fordi de er blevet passet på den rigtige måde og med de korrekte materialer, og ikke på den måde, de anbefaler i den lokale tømerhandel. Nationalmuseets råd er at gennemføre både vedligehold og nye initiativer sammen med en kompetent, kirkekyndig arkitekt.

Pladsproblemer?

Hvis problemet er pladsen, kan det være, at kister kun med besvær kan bæres ind

og ud. Løsningen kan være løse eller faste ramper eller en lift til kørestole. Her skal Nationalmuseet se på, om der kan ske indgreb i middelalderligt murværk eller gulve – for her går grænsen tit – og om der så skal inddrages en arkæolog eller konservator fra museet.

Siddepladserne?

Siddepladserne i de faste stolestader skal måske forbedres. Her spiller stolestadernes alder og bemaling en stor rolle for, hvad der kan ske. Eventuel ny bemaling skal kunne bæres af de gamle farvelag, og den skal kunne fjernes igen. At alle slags ændringer ikke må volde skade, og at de er til at komme af med igen, er et vigtigt princip for Nationalmuseet. Og man skal huske, at fjerner man bænke med varmeovne under, så kan der blive for koldt i kirken, og hvordan får man så opretholdt en småbørnsegnen temperatur på det gulv, man gerne ser børnene tumle rundt på? Elektriske varmetæpper måske?

Men hvad nu med at fjerne de forreste bænke, som i en del kirker er særligt fremhævede med høje gavle og paneler. Her sad herskabet, og at få deres stole ned bagest i kirken vil bryde med dens afbildning af fortidens samfundsorden, hvor vi stadig sidder som i en bus med blikket mod præsten som chauffør. Men herskabets stole kan sine steder godt rykke tilbage i kirken, og stadig være forrest, hvis stoleværket i øvrigt er til det, og så der opstår et frit rum foran. Det kan så fyldes op med løse stole til særlige højtider – blot skal man her vide, at løse stole giver færre pladser end faste.

Hvad med døbefonten og de andre ting i kirkerummet?

Døbefonten er i forvejen kirkens mest

omfarende stykke inventar, og den kan flyttes i en del tilfælde. Men alterets måske murede bord står fast, og det gælder også gravminderne og de allerfleste altertavler. Skal en tavle flyttes, skal den blive i kirken, men sine steder er det lykkedes fint at sætte et nyt maleri ind i en gammel ramme. Er der noget med prædikestolen, så giv præsten en løs pult at stå ved nede på gulvet. Det hele inkl. altergang ved et løst bord kunne jo foregå i det frie rum i skibet, mens koret bliver til den lille kirke i den store. Måske er det det, vi skal snakke om?

Diskutér mulighederne med os så tidligt som muligt

Over alt møder Nationalmuseet engagerede folk med stor kærlighed til deres kirke og med lyst til at diskutere mulighederne. Det er aldeles vigtigt at gøre det så tidligt muligt, før man får fyret penge af på noget, der ikke vil blive godkendt af stiftet. Spørg derfor tidligst muligt, og kom især med på konsulentrunden – det er også spændende for museet og stiftets folk at være med til! ■

Kirker, deres omgivelser eller inventar er ikke freddede, så længe kirken er i brug. Man kan dog ikke gøre, hvad man vil, men kirkerne er bundet af hensynet til deres historie etc. Derfor sikres de gennem et net af forskellige konsulenter og af stifterne, som har den endelige beslutning mht. ændringer i kirken.

Peter Lindholt Jessen
sognepræst i Vissenbjerg

Dåbstræet i Vissenbjerg Kirke

For 5 år siden fik Vissenbjerg Kirke et dåbstræ, hvor der for hvert dåbsbarn bliver hængt en engel på træet produceret af den lokale produktionsskole.

For 5 år siden kom et menighedsrådsmedlem og hans kone til mig med et billede af et dåbstræ, de havde set i Sverige. Vi drøftede derefter i menighedsrådet, om det var noget for os i Vissenbjerg.

Efter at have fundet ideen god og brugbar, hvorfor skal jeg fortælle om lidt senere, blev den lokale produktionsskole "Fugleviglund" kontaktet. Vi vidste, at de både kunne smede træet og lave de engle af glas, som dåbsbørnene skulle have, og som skulle hænge på træet.

Produktionsskolen tog ideen til sig, og de lokale unge mennesker lavede og præsenterede stolte deres værker i kirken, hvorefter træet blev taget i brug. De producerer løbende glasenglene i forskellige farver, som vi har justeret lidt hen ad vejen, da det kunne blive lidt for kulørt. Nu er englene i

hovedsagen, hvide, røde, blå og rosa. Dåbstræet blev taget i brug 1. søndag i advent 2014.

Engle-tanken/ideen

Efter dåben, lige før udgangen, får forældrene evt. søskende dåbsbarnets engel med navn og dåbsdag på, som de hænger på dåbstræet blandt årets døbte. Vi har ca. 50-60 dåb om året, så træet bliver fyldt og farverigt.

Dåbsenglen bliver så hængende på træet fra dåbsdagen og et års tid frem og kan besøges og kigges til i løbet af året. Medio november inviteres forældre, dåbsbarn og evt. søskende til dåbs/engletræet en eftermiddag i kirken, hvor vi holder en kort gudstjeneste og samles til en hyggelig fællesspisning i sognelokalerne og deler dåbsenglene ud, som så tages med hjem til et dåbsminde. Måske synger

kirkekoret et par sange, og vi leger lidt med de større børn. Så der er liv og glade dage!

Ideen er dels at give barnet og forældrene et minde om dåben med hjem, som de kan hænge fx ved sengen – og de synes, det er hyggeligt og sjovt med en engel. Dels giver det, at englen hænger på træet i kirken, anledning til et kig ind i kirken nu og da for mange, når de alligevel går en tur i byen, handler, i skoven, på udsigten mv.

Over halvdelen af forældrene tager imod invitationen om at komme og hente englen, enkelte er forhindret, og andre glemmer det eller er ligeglade. Vi beder dem melde tilbage, om de kommer, så ved vi også, hvilke engle der bliver afhentet.

Diskussion

Ligesom der var diskussion om lysglober i kirken, har der også været det med dåbstræet. Skal man have sådan et? Er dåbstræets placeringen ved døbefonten rigtig – kommer englene til at "skygge" for dåbens egentlige betydning eller supplere det? Vi udvikler stadig på ideen og er glade for vores dåbstræ. Vi opbevarer de uafhentede engle i et par år, genbruger dem, og har da også reproduceret et par engle, når andet barn skal døbes, og forældrene opdager, at de har glemt englen. Så bliver de glade en gang til, og det er da godt.

Der er igen tvivl om, at dåbstræet er populært og bliver bemærket, og det vil formentlig blive stående i kirken lige så længe, som vi kan få produceret engle til de døbte. ■

Signe Malene Berg
natkirkepræst og leder af
Natkirken Vor Frue Kirke

Nore Kornø Rasmussen
cand.mag. i Moderne
kultur & kulturformidling

En hyldest til hylsteret og den hellige hygge

Om stemning, atmosfære og ånd. Natkirken 1999-2019

Mødet med det numinøse

Solen er ved at gå ned over byens tage, da vi nærmer os kirken. Den er lige linjet og nyklassistisk og træder selv i tusmørket frem med kølighed. Da vi bevæger os indenfor er det anderledes intimt, her er lyset varmt og dæmpet, så meget, at vi først tror, rummet er helt mørkelagt bortset fra den store Kristusfigur, der lyser for enden af rummet. Her ånder af ro og fred i rummet, og der hersker en stilhed, som befandt vi os midt et kloster langt ude på landet og ikke der, hvor vi er, lige midt i byen. ”Sshyyh! Tid til eftertanke og refleksion” står der på et skilt i kirkens forhal. Vær stille. For i dette rum viser meningen sig, når man tier stille.

Kirkebygningen syner de fleste steder som et stort skrummel i landskabet. Kirken fylder og er alene ved sin overdådighed af udspilet spildplads en provokation og protest mod rene cost-benefit-modeller og enhver form for smålig tænkning. Hvorfor skal der stå sådanne kæmperum midt i det hele, uden at de er fyldt op med mennesker? Hvorfor ikke bruge dem til hjemløse? Til fællesspisning? Eller om danne kirken til billige lejligheder for de unge?

De fylder, kirkebygningerne med deres hvælvinge, og indfælder os dermed i både himmel og begrænsning, uendelighed og historie. Det gælder ikke mindst efter solnedgang, hvor dagens oplyste menneske viger for nattens mørkemennesker. Det er om morgenen, vi civiliserer os, ikke om natten, hvor instinkterne og, om man vil, primitiviteten i os tager over. Det

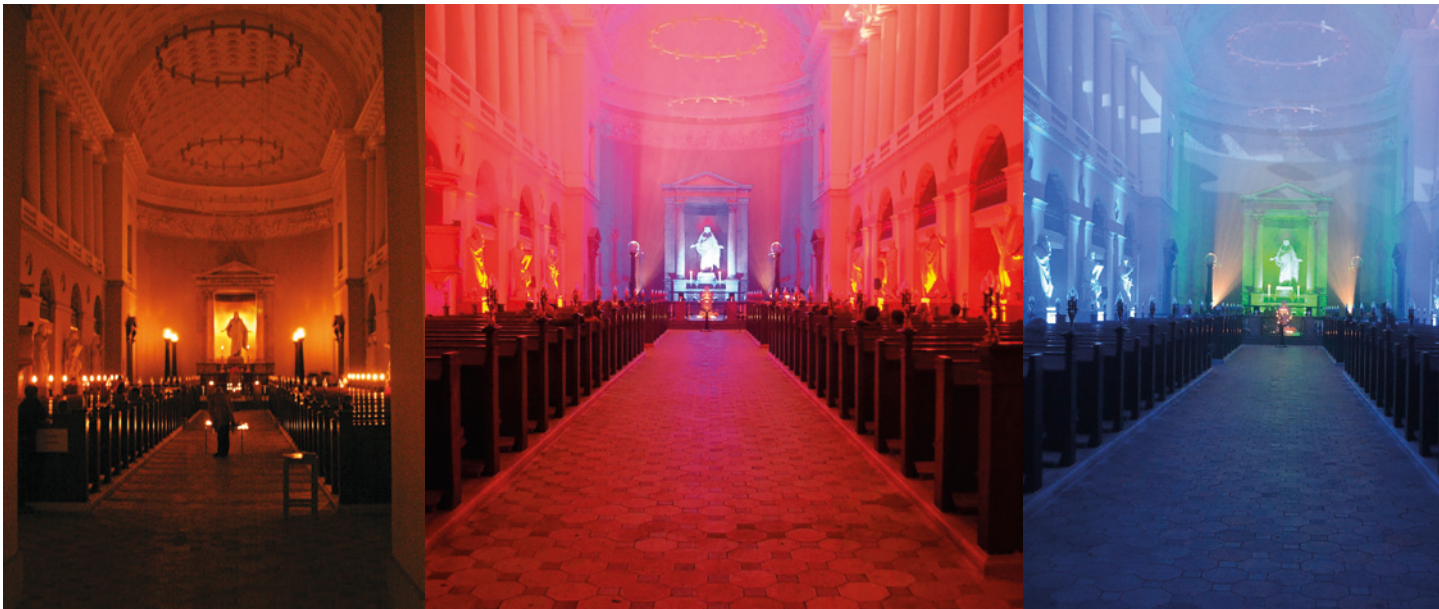
Foto: Peter Skov Friis

er om aftenen, at vi bliver bange og bekymrer os, det er, når mørket vælger frem, at tingene synes farligere, end de er, samtidig med at det paradoksalt nok også er på det tidspunkt, vi skal kunne slippe det hele, lægge det fra os for at kunne få den livsnødvendige søvn. Hvis tro er tillid til, at noget andet end mig selv holder verden oppe og bærer livet i sig, må det at sove høre til troens fornemmeste udtryk, for at falde i søvn kræver, at man tør lukke sine øjne, give slip på

sin vanlige kontrol og lade uroen fare for i stedet at overgive sig og give sig hen til mørket.

Tavsheden, tusmørket og den fortryllede verden. Sådan begyndte Natkirken for tyve år siden. Det var væk med det hele. Lyset. Ordene. Handlingen. Sluk for lyset og ti stille. Dan Turell har sagt, at han en gang havde en masse meninger, men at han ikke længere kunne finde dem. De var blevet

Fortsættes næste side ►

Den aktivitet, som Natkirken rummer, adskiller sig fra dagkirkens praksis ved, at det natkirkelige rum danner en ramme for det hengivende og kontemplative, for den enkeltes indre samtale med Gud og den levende stilhed.

væk. Når vi er nået dertil, der hvor talen forstummer, folder Natkirken sig ud. Det er påfaldende, at alle, der kommer ind i Natkirken første gang, straks hiver mobilen frem og vil tage billeder. Hvad er det, de ser og sanser? Det, der ikke kan indfanges? Et møde med tilværelsens gådefuldhed, mysteriet, med det guddommelige?

Og det blev nat: Den atmosfæriske forvandling

Når man en natkirkeaften træder ind i Københavns Domkirke, kan man ikke undgå at bemærke, hvordan kirkens indvendige enkle og lyse udtryk er forandret i forhold til udseendet om dagen. Dette på trods af, at kirkerummets håndgribelige udformning stort set er den samme. Bænkene, altret, Thorvaldsens hvide marmordisciple, der ser ned på én, når man går op

mod Kristusfiguren, den knælende engel – alle står de ganske på samme plads som i dagtimerne. Det er altså ikke inventaret, der er anderledes, men hvad er det så? For at begribe det naturlige kirkerums forandrede karakter, må man betragte de visuelle og stemningsmættede tiltag og tage de toneangivende forandringer i ed. Disse visuelle og sanselige forandringer samles i ordet "atmosfære".

Filosof og fænomenolog Gernot Böhme har bearbejdet og undersøgt ordets betydning. Atmosfære er i sin metaforiske betydning et fænomen, som de fleste kender til, men som få af os rigtigt ved, hvordan vi skal definere. I daglig tale er ordet atmosfære at betragte som ordet "hygge" – alle har oplevet det, og de færreste er enige om, hvad det indebærer. For at kunne arbejde aktivt med fænomenet, må man derfor betragte det i et teoretisk perspektiv. Og det er præcis, hvad Gernot Böhme gør. Atmosfærebegrebet kan i denne sammenhæng bruges til at forstå de følelser og stemninger, som kirkerummet vækker i den besøgende.

Det interessante ved Natkirkens forandrede rum er, hvordan disse stemninger kan lede den enkelte kirkegænger ind i det ordløse og religiøse rum, som Natkirken søger at skabe en ramme for. Processen begynder allerede, inden man som kirkegænger er trådt indenfor, nemlig ved den enkelte kirkegængers indstilling og viden om kirken som rum – det vil sige den fælles og kulturelle forståelse af kirkens betydning i samfundet. Natkirken iværksætter de visuelle og sensoriske

forandringer for både at underbygge og forme rummets kulturelle betydning i den ønskede retning. Disse forandringer omtaler Gernot Böhme som generatorer. Generatorer er de sæpåvirkende elementer såsom lys, lyde og dufte.

Den fælles forståelse omkring kirken som et sted for religiøs praksis og eksistens falder ind under det mellem-menneskelige begreb, som Böhme omtaler som "det kvasiobjektive". Det kvasiobjektive dækker over de fænomener, vi som mennesker deler en fælles forståelse for. Enten på grund af en fælles kulturforståelse eller på grund af indsigt i grundlæggende menneskelige følelser. Er man vidne til en voldsom sorg, der ikke er ens egen, påvirkes man af den, mærker og genkender den.

Både den kulturelle og medmenneskelige forforståelse, og de sanselige fænomener som lys og lyde, er altså med til at skabe det til tider uhåndgribelige, men ikke desto mindre relevante rummelige aspekt: "atmosfære".

Undersøger man det atmosfæriske rum, som Natkirken skaber, kan man begynde med at betragte den institution, som kirkegænger træder ind i, som medskaber af det kvasiobjektive lag i erfaringen af Natkirken. For de fleste, der besøger domkirken i de åbne aften timer, vil deres udgangspunkt være netop dette: at de træder ind i en kirke. Den kulturelle forståelse af kirken rummer ord og erfaringer som religiøs praksis, tro, eksistens og bøn. Allerede inden de besøgende træder ind i rummet, vil de derfor have en iboende vi-

den, fordom og forventning om, hvad rummet tilbyder, såvel som hvad rummet kræver af dem. For de fleste vil det for eksempel være naturligt at forholde sig i ro, ikke at råbe, le eller tale højt og ikke at forstyrre andre, som lader til at være fordybet eller som blot er vendt mod egne tanker. Den aktivitet, som Natkirken rummer, adskiller sig fra dagkirkens praksis ved, at det natkirkelige rum danner en ramme for det hengivende og kontemplative, for den enkeltes indre samtale med Gud og den levende stilhed. Højmessens ramme er derimod kendetegnet ved det talte ord og et udadvendt, styret og fælles handlingsforløb. Typisk er da også, at dem, vi gennem årene mest har måttet tisse på, har været vant kirkefolk, som havde en anden tilgang til måden at være i kirkerummet på end dem, som ikke normalt kommer der – eller som kun kommer i Natkirken. Forskellene til trods er også rummets atmosfære i Natkirken påvirket af kirkens generelle betydning og kulturelle position.

Lys, lyd & sækkestole

Til kirkerummets atmosfæriske udformning og til at underbygge en fæl-

les forståelse af rummet som meditativt, hører – udover det kvasiobjektive lag – de faktorer, som Böhme omtaler som generatorer. De sanselige tiltag påvirker den enkeltes oplevelse af rummet, og er bevidst tilrettelagt således, at de støtter op om den enkeltes indre andagt. Lyset er et vigtigt atmosfærisk element. Frem for et oplyst kirkerum med skarpe konturer er det meste af kirkens elektriske lys slukket og erstattet af stearinlys, der ikke oplyser rummet, men derimod efterlader mørke kroge og et blødt lys, der gør det svært at skelne ansigter og kendetegn. Det bløde, varme, levende lys efterlader pletter af mørke og dunkelhed i det natkirkelige rum og lægger op til det nærvær og den ro, Natkirken vil facilitere. Det gælder også – og ikke mindst – de aftener, hvor der eksperimenteres med farvet elektrisk lyslægning, og hvor samspillet rum, lys og lyd i særlig grad undersøges og afprøves. Med eller uden farver gælder det samme formål, nemlig at skabe et rum for menneskets møde med det hellige, med det storslåede og majestætiske såvel som det omfavnende og velsigende, uden at skulle stå frem, ses eller dele.

Lyd – eller fravær af lyd – er ligeså vigtigt for Natkirkens atmosfærisk forandrede rum som iscenesættelsen af lyset er det. Stilheden er her en væsentlig faktor for den skærpelse af sanserne, Natkirken søger, og stilheden bliver understøttet af kirkens kulturelle eksistens. Den totale stilhed kan afbrydes af lyde og musik, der fremmer og skaber den ønskede stemning af ro, fx elektroniske meditative ”chillout” toner, der fylder rummet, eller lyde fra naturen – fuglekvidder, regnvejre etc. – eller det kan være en klassisk sanger, der syngende bevæger sig rundt i kirkerummet, således at lyden høres flere steder fra, hvis man bliver længe nok i rummet. Det atmosfæriske rum lægger ikke op til samtale, men til stille lytten.

Disse generatorer er sanseligt vigtige faktorer i den forandring af kirkerummet, der sker mellem dag og nat, og kan de forekomme nærmest umærkelige, er der også enkelte større håndgribelige forandringer. Følger man således midtergangen op mod døbefonten mellem de levende lys, kan man træde op i koret til altret, hvor der i natkirketimerne er lagt sækkestole ud på gulvet omkring den knælende dåbsengel. Sækkestolene rummer i deres henslængte enkelthed en afgørende del af tanken bag Natkirken. De ændrer ikke kirkens funktion, men inviterer til at betragte kirken fra en anden vinkel. Endda i meget bogstavelig forstand. For lægger man sig i en af de magelige stole, betragter man ikke Kristusfiguren forfra, men nedefra. Man ser hans håndflader vendt mod sig. Når man ligger ned, har man bedre øjenkontakt med Jesus, end når man står. Vender man blikket opad, ser man den svagt oplyste hvælving højt oppe og ser også et ellers lidt skjult rundt vindue, der vender ens blik ud mod evigheden. Ikke nok med, at sækkestolene inviterer til en anden sanselig oplevelse af kirkerummet, så bryder de også med de sociale og kulturelle koder, som i dagtimerne afgør den enkelte kirkegængers adfærd i kirkerummet. I kraft af at sækkestolene inviterer os til at ligge, fremfor at sidde, knæle eller gå, inviterer de os til at lade kroppen slappe af og lade sind og sanser tage over.

Folkekirken for flere

Den atmosfæriske forvandling, som kirkerummet gennemgår, når rummet forvandler sig fra dagkirken til Natkirken, skyldes et ønske om at skabe et rum for den enkeltes møde med det numinøse, med det guddommelige. For at opnå dette, spilles der på alle tangenter, dvs. der arbejdes med så mange af de atmosfæriske generatorer, man har mulighed for, for at underbygge og medvirke til eksistensen af dette rum. Den anderledes tilrettelæggelse af rummet byder en anden gruppe af mennesker velkommen i folkekirken end den gruppe, der ellers bruger og trives ved kirkens udadvendte og styrede gudstjenesteform. Natkirken er dermed gennem sine nu tyve år på bagen blevet et fast etableret tilbud til en gruppe, som ikke ellers vil komme i kirken. ■

Det er påfaldende, at alle, der kommer ind i Natkirken første gang, straks hiver mobilen frem og vil tage billeder. Hvad er det, de ser og sanser? Det, der ikke kan indfanges? Et møde med tilværelsens gådefuldhed, mysteriet, med det guddommelige?

Jarl Ørskov Christensen
sognepræst i Himmelev Sogn

Her er rart at være!

Om Trekroners nye kirke

Pinsedag 2019 blev Trekroner Kirke ved Roskilde indviet efter alle kunstens regler. Forud for dette lå en proces på mere end fire årtier: Fra erkendelsen af pladsmangel i sognets middelalderkirke (Himmelev Kirke), til planlægning, opsparing, projektering, første spadestik efterfulgt af to års intensivt byggeri.

Kontraster mødes

Nu er den der omsider. Hvad er det så for et nyt hus, sognet og bydelen har fået? På toppen af engen tæt ved skolen, børnehaven og andet nyere beboelse ligger nu "noget", som skiller sig markant ud fra alt andet i Trekroners unge og ellers stilskabende bydel. Hele bygningen er støbt i rå beton i kurvede former. Ingen hjørner, ingen lige vægge – og ingen vinduer! Kirken er tilsyneladende en lukket konstruktion. Først indefra opdager man hvorfor: Hele vejen rundt løftes blikket af ovenlysvinduerne, som giver en næsten svævende fornemmelse af rummet.

Gulv og loft består af kaotisk sammensatte femkanter i hhv. tegl og aluminiumsskum. De skarpe matematiske former står i kontrast til kirkens bløde organiske form. En sanselig ubalance som skubber kirkegængerne i gang med at forholde sig til rummet. "Wow – her er rart at være!" – sådan har reaktionen indtil videre lydt fra flertallet af de mange hundreder af besøgende. Udefra oplever mange kirkebygningen som lukket. Bag ved kirkedøren viser der sig en anden virkelighed.

Åbenhed i kunsten

De fleste middelalderkirker (inkl. Himmelev Kirke) byder på et righoldigt billedsprog: Altertavle, prædikestol, døbefont osv. benytter sig af klassiske kristne symboler og motiver.

Sådan er det ikke i Trekroner Kirke. Kunsten er enkel og rummer kun få referencer til det kristne billedsprog – inspirationen synes i lige så høj grad at komme fra naturen eller videnskaben som det moderne menneskes horisont.

Alteret er skåret i rå egetræ med form som et par hænder – Guds, eller vores? Døbefontens sokkel gentager gulvets kaotiske femkanter og ender i en trekantet flade, som bærer et dåbsfad i bronze. Soklen er udført i stenarten blå sodalit. Der er ingen symboler på den, men derimod et iøjnefaldende farvespil af blå, hvide, sorte og gyldne korn. Tankerne kunne ledes i retning af Grundtvigs syn på mennesket som et eksperiment mellem støv (sort) og Ånd (hvid) – som i dåben fødes gennem vand (blå) til et levende håb (gyldent).

Korset over alteret er udført i palleddium og sætter det kristne fortegn for rummet. Og dog står korsets tydning fortsat åben: Korset rummer fem huller i forskellig størrelse. Det kunne være skitsen til en Kristusfigur, eller det kunne være naglegab. Hullernes placering og størrelse svarer til stjernetegnet "Nordkorset", som hænger på nattehimmelen ved juletid. Igen er naturens egne former fastholdt – med en mulighed for deri at se fortællingen om Kristi fødsel og død.

Prædikestolen er tilsvarende uden

egentlig kristen symbolik. Prædikestolens lidt skæve form er inspireret af menneskelige hudcellers anonyme, men geniale struktur: Femkanter forbundet med sekskanter – såkaldte scutoider – som gør vores hud bøjelig og formbar. Prædikestolen bliver et nærbillede af hænderne på alteret. Derfra undersøges forbindelsen mellem Guds Ord og menneskelivet.

Nogle mennesker oplever kirkekunsten i Trekroner Kirke som tynd eller sparsom. Hvis man fastholder en klassisk forventning til symbolik og billedrigdom, er der ikke meget at komme efter. Andre oplever kirkerummet som befriende: Her bliver man ikke påduttet en bestemt kirkelig

Trekroner Kirke ligger i Himmelev Sogn, som udgøres af bydene Veddelev, Himmelev og Trekroner. Kirken er tegnet af Rørbæk og Møller Arkitekter. Kunst er udført af Henrik Plenge Jakobsen, Lea Porsager og Alexander Tøvborg. Kirkerummet er fleksibelt møbleret med op til 350 pladser.

Foto: Jarl Ørskov Christensen og Torsten Svendsen

I den ene ende af kirkerummet findes alter, kors, døbefont osv. omkranset af ubrudte vægflader op til det højtsvævende loft og lysindfald. Her oplever man intuitivt rum for hellighed, fordybelse og storhed. I den anden ende af kirkerummet er de svungne vægge beklædt med lameller i asketræ, som "sænker" loftsforfølelsen og giver det samme rum en blødere krop. Her indbyder café møbler og en svungen vægbænk kirkegæsterne til at slå sig ned alene eller i mindre grupper.

tolkning. Kunsten i Trekroner er tro mod naturen og tro mod de menneskelige grundvilkår: Uanset hvem vi er, svæver vi alle sammen midt imellem verdensrummets kaos og strukturer og må derfra søge en gangbar mening. Tilsammen fremsætter kunstværkerne en åbenhed, som venter på, at vi med ord og fælles handlinger lægger vores til.

To atmosfærer

Trekroner Kirke er fra begyndelsen planlagt som annekskirke, og da menighedsrådet i forvejen råder over en stor sognegård ved siden af Himmelev Kirke, ønskede man ikke at opføre et selvstændigt sognehus i Trekroner. I stedet blev det lagt over til arkitekten at skabe en kirkebygning, der kunne rumme alle former for samvær – fra gudstjenester, handlinger og koncerter til undervisning, fællesspisning og fortrolige samtaler.

Fra et arkitektonisk synspunkt kunne man have grebet disse krav an på mange måder. Et markant nybrud ved Trekroner Kirke er, at multifunktionalismen er tænkt helt ind i kirkerummet som to adskilte atmosfærer, der alligevel hænger sammen: I den ene ende af kirkerummet findes alter, kors, døbefont osv. omkranset af ubrudte vægflader op til det højtsvævende loft og lysindfald. Her oplever man intuitivt rum for hellighed, fordybelse og

storhed. I den anden ende af kirkerummet er de svungne vægge beklædt med lameller i asketræ, som "sænker" loftsforfølelsen og giver det samme rum en blødere krop. Her indbyder café møbler og en svungen vægbænk kirkegæsterne til at slå sig ned alene eller i mindre grupper. I kirkedelen er der plads til de store ord. I cafédelen er der plads til dagligdagens samtale.

De to forskellige atmosfærer udgør endnu en kontrast, som bliver holdt sammen af kirkerummets ubrudte runde form. Tyngdepunktet i kirkerummet kan forskydes ved hjælp af lysætningen og ved hjælp af stole og kirkebænke, som alle er flytbare.

Forgrund og baggrund

På søndagene, når gudstjenesten er forbi, bevæger kirkegængerne sig direkte fra kirkedelen til cafédelen. Overgangen fra gudstjenestens højtidelighed til den uformelle snak over kaffen sker naturligt med hjælp fra postludiet og kroppens bevægelse fra kirkebænk til café. Flertallet af kirkegængere bliver hængende i kortere eller længere tid. Det forekommer naturligt – og legitimt – også for den, som aldrig har besøgt kirken før. Tilsvarende sker ved andre gudstjenesteformer og koncerter i kirkerummet.

Ved møder, undervisning, foredragsaftener o. lign udgør cafédelen

rummets tyngdepunkt, mens korset, alteret og det højloftede kirkerum udgør baggrunden for aktiviteten. I efteråret inviterede vi fx til filosofiske saloner, hvor et buffetbord med levende lys, ost og rødvin udgjorde centrum for samtalerne cafédelen. I baggrunden lå kirkerummet i svag belysning. På det fjerne alter var de store bloklys og alterbøger taget væk. I stedet glødede mængder af fyrfadslys i håndfladerne. De filosofiske saloner satte et åbent og profant samtalerum, mens kirkerummet og alteret fungerede som horisont for samtalen.

Trekroner Kirke er et helligt hus som andre kirker. Bygningen lader os ikke i tvivl om, at det er her man synger, beder, døber, knæler, lytter osv. Alligevel giver rummet ikke en færdig fortolkning af, hvad kirken og kristendommen er. Kirkekunsten spørger, snarere end den svarer. Rummet fastlåser ikke, men lægger snarere op til en undersøgelse af, hvad dit og mit forhold er mellem helligt og profant, hverdag og højtid.

Måske er det netop, fordi man som kirkegænger bliver mødt i disse overvejelser, at mange spontant udbrøder "Her er rart at være!" ■

Velkommen i folkekirken

– nogle grunde til, hvorfor folk gerne vil være en del af folkekirken

Er der dukket nye op i jeres kirke indenfor det sidste årstid? Hvis ja, er det så nogen, I har talt med? Ved I fx, hvad de hedder?

Det kan lyde som et meget banalt spørgsmål, men det er det faktisk ikke. I en stor del af den danske folkekirke-tradition falder vi ikke de nye om hal-sen. Tanken er ofte meget velment: De nye må gerne have lov til at komme ind ad døren og få frakken af – i overført betydning – inden vi begynder at overfalde dem.

Men er det alle nye, der har brug for denne rolige modtagelse? Og hvis den rolige modtagelse er den rigtige måde at gribe sagen an på, hvor længe skal den så vare? Eller er der nogen, for hvem det har været en lang rejse at nå

frem til at gå fast i kirke, og for hvem en hjertelig velkomst allerede fra første gang havde været en opfyldelse af en drøm?

Disse spørgsmål gik Kirkefondet sammen med Helsingør Stift om at finde svar på. Igennem samtaler med genindmeldte, voksendøbte og konvertitter har vi fundet nogle eksempler på, hvad der ligger bag ved ønsket om (evt. igen) at blive en del af folkekirken. Fortællingerne er på ingen måde ens, men der er træk, der går igen, og som har gjort, at vi har kunnet pege på seks forskellige grunde til, at mennesker aktivt

opsøger folkekirken med ønske om at blive en del af den. En af disse grunde er fx at man allerede har en tro og ønsker fællesskab. En anden er, at man allerede er en del af fællesskabet, og derfor gerne vil være medlem. Eller at man gerne vil have styr på tingene igen, efter man tidligere har meldt sig ud. Ud fra disse seks grunde kommer vi med nogle konkrete bud på, hvad man som sogn kan overveje omkring velkomster, som fx ganske enkelt: Hvordan gør vi her? Hvem gør det?

Folderen kan downloades på www.kirkefondet.dk under "Udgivelser"

Lørdag den 16. november havde Kirkefondet indbudt til en konference med titlen

"Et samfund i forandring – hvad bliver folkekirkens svar?"

Kirkefondets nye husbådskirke lagde skib til de knap 60 deltagere på konferencen, der kunne lytte til interessante foredrag af bl.a. historiker Uffe Østergaard, religionssociolog Peter B. Andersen, docent og forsker Nina Blom Andersen, departementschef Christian Dons Christensen og stiftskontorchef Elisabeth Aggerbeck.

For mange var det første gang, at de var i husbådskirken, og den fungerede rigtig godt! Maden var ud-søgt og bestilt hos lokale leverandører i Sydhavnen.

Efter konferencen blev Kirkefondets årlige repræsentantskabsmøde afholdt, hvor der bl.a. var valg til bestyrelsen. Her blev Erik Møllerup, Finn Dyrhagen, Hanne Hummelshøj, Henrik Oest og Povl Edvard Hansen genvalgt til bestyrelsen, og Jette Bendixen Rønkilde blev valgt ind i bestyrelsen for 1-årig periode. Læs præsentationen af hende på næste side.

Nyt fra Kirkefondet

Kirkefondet har brug for din hjælp!

Kirkefondet er berettiget til at modtage gaver til Kirkefondets arbejde med skattefradrag for giveren. For at være sikre på, at Kirkefondet kan beholde denne ret til skattefradrag, skal vi have 100 givere hvert år, som hver har givet mindst 200 kr. som en personlig gave til Kirkefondets arbejde for liv og vækst. I år går pengene til Kirkefondets projekt i Viborg, hvor vi skaber nye ideer til, hvordan folkekirken på lokalt plan og i nærheden af de unges hverdag kan tilrettelægge og tilbyde samtaler over livets små og store spørgsmål. 4 unge uddannes til at være "trossamtale-ledere".

Vi håber derfor, at I vil være med til at støtte Kirkefondets arbejde med mindst 200 kr., så vi kan nå op på de 100 givere i 2019. Beløbet kan indbetales på konto 2191-8541701207 eller via Mobilepay til 11159. Giv os sammen med indbetalingen dit navn, adresse og cpr.nr. Hvis du indbetaler 250 kr. eller derover, vil du som bidrager modtage "Kirken i dag" gratis. På forhånd tak for hjælpen!

Velkommen til ny studentermedhjælper

1. oktober startede Lauge Lindqvist, som ny studentermedhjælper hos Kirkefondet. Han er 27 år og studerer teologi på Københavns Universitet. Han skal hjælpe med forskellige projekter i Kirkefondet, og vil være på kontoret 1 dag om ugen. Lauge afløser Christine Røj-Larsen, der er begyndt at læse statskundskab og derfor ønskede et mere studierelevant job. Et stort tak til Christine og et hjertelig velkommen til Lauge!

Ny roman om Kirkefondskirke

Niels Johansen, som vandt salmekonkurrencen ved Kirkefondets 125 års jubilæum med salmen "En engel har åbnet Guds vindue", og som har skrevet salmen til indvielsen af Kirkefondets husbådskirke, er også romanforfatter. Hans nyeste roman "Du ved det nok mit hjerte. Billeder i sort-hvid" er lige udkommet, og handler om en engageret KFUM-leder og hans store indsats blandt børnene i Ryesgade i København i de nøjsomme halvtredserne. Og dermed beskriver den også livet i og omkring en københavnsk kirkefondskirke, Fredens Kirke. Hovedpersonen Johannes Madsen, som i bogen ser tilbage på et liv præget af KFUM og besættelsestiden, er fiktiv, men er bygget over Niels Johansens egne kendte skikkelser fra barndommen og ungdommen.

Bogen koster 198 kr. og kan købes på Højers Forlag, tlf. 98122642 eller pr. e-mail: info@hojersforlag.dk

Velkommen til nyt bestyrelsesmedlem

Ved Kirkefondets repræsentantskabsmøde den 16. november blev Jette Bendixen Rønkilde valgt ind i Kirkefondets bestyrelse. Jette er cand. theol., ph.d. og post.doc. ved Institut for Kultur og Samfund ved Aarhus Universitet. Hun har også tidligere været sognepræst, og hun har arbejdet og forsket meget omkring gudstjeneste og været fagsekretær på den liturgiske arbejdsgruppe om autorisation og fasthed.

Jette kender allerede en del til Kirkefondets arbejde, da hun sidder i Kirkefondets følgegruppe for Lokal Kirkeudvikling og har samarbejdet med Kirkefondet på flere områder.

Vi ser frem til at kunne bruge hendes store erfaring og viden i Kirkefondets bestyrelse.

Tema for næste nummer af "Kirken i dag":

Inspiration til menighedsrådsvalget

Kirken *i* dag

Inspiration fra Kirkefondet

Æske med inspirationskort til kirkens besøgende

Kirkefondet har i samarbejde med Areopagos udgivet denne smukke æske med 6 forskellige kategorier af kort i visitkortstørrelse, der kan give de besøgende i kirken, konfirmander m.fl. en større oplevelse i kirken.

De 6 kategorier, der følger med æsken, er: Bibelen, Salmer, Bønner, Velsignelser, Brug kirkerummet og Tanker. Derudover kan man også købe kort med Fadervor og Trosbekendelsen.

For de fleste kategorier er der 10 forskellige kort. Der er i alt 57 forskellige kort.

Kortene er smukt illustreret af tegner og grafiker Kim Broström, der også illustrerer vejkirkebrochurerne.

Æsken med kort på engelsk og tysk indeholder kategorierne Bibelen, Tanker og Velsignelser på henholdsvis engelsk og tysk.

Æske med 6 x 100 kort koster kr. 595,- (Dette gælder også æsken med kort på engelsk og tysk).

Kirker, der er tilmeldt vejkirkeordningen, får 100 kr. i rabat – kr. 495,-.

Kortene kan også købes separat uden æske. 1 pakke/kategori med 100 kort kr. 75,-. 6 pakker – kr. 350,-. 8 pakker – kr. 450,-.

**Æsken
fås nu både i
sort og natur-
farvet**

Læs mere om vore udgivelser
på www.kirkefondet.dk